

Poštšina plačana v gotovini.

MODRA PTICA LETO VI

LETO 1934/35

ŠTEV. 3

MODRAPTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100—. Posamezna številka Din 10—. Naročniki na redne publikacije prejemaajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Rimska cesta štev. 3.
Telefon 3163. Št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 3. ŠTEVILKE

FEBRUAR

Luigi Pirandello: Pretesni frak

Vladimir Bartol: Louis-Ferdinand Céline: Potovanje
na konec noči

Milena Mohoričeva: Družina

Janez Boštjančič: Bebica

Zapiski:

Crémieux o Pirandellu (*P. D.*)

Poročila

Razno

PRETESNI FRAK

LUIGI PIRANDELLO

Vobče je bil profesor Gori s svojo gospodinjo, ki je bila že dvajset let pri njem, zelo potrpežljiv, toda danes je moral prvič v svojem življenju obleči frak in je bil zato ves iz sebe.

Že sama misel, da ga taka nepomembna stvar spravlja iz tira, ko so mu vendar vse vsakdanjosti deveta briga in ga zaposluje toliko duhovnih problemov, je zadostovala, da je bil razdražen. Njegova razdraženost pa je samo še zrasla, če se je spomnil, da se more, poduhovljen kakor je, vdati in si natakniti oblačilo, ki ga bedasti običaj zahteva za nekatere svečanosti.

In zraven tega še — o ti moj Bog — s svojim neokretnim, predpotopnim, krokodilskim telesom — — —.

Profesor je na glas vzdihnil in besno pogledal svojo okroglo, malo gospodinjo, ki je bila čisto navdušena nad zunanostjo svojega rejenega gospoda v nenavadnem paradnem oblačilu. Nesrečnica sploh ni opazila, kako strašno je moralo biti zaradi tega potrto pohištvo in uboge knjige, ki so ležale v neredu okrog po temni sobi.

Frak seveda ni bil lastnina profesorja Gorija. Hotel si ga je izposoditi. Prodajalec iz neke bližnje trgovine mu jih je prinesel na izbero celo naročje in ga je motril z izrazom neoporečnega arbitra elegantiarum, — s polzaprtimi očmi in z nekakim samodopadljivim, vzvišenim nasmeškom. Obračal ga je semintja — Pardon! Pardon! — nazadnje pa je vselej zmajal z glavo in dejal:

»Pretesen!«

Profesor je vzdihnil še enkrat in si obrisal pot s čela.

Pomeril je že kakih osem ali devet frakov; saj sam že ni več vedel koliko. Vsak je bil tesnejši od prejšnjega. In poleg tega še trdi ovratnik, ki ga je tiščal; in srajca, ki je štrlela iz tesnega telovnika; pa naškrobljena bela kravata, ki si jo bo moral še zavezati — sam bog vedi kako!

Končno je prodajalec zadovoljno vzkliknil:

»No — ta pa je. Boljšega ne bova našla, verjemite mi, dragi gospod.«

Profesor Gori se je obrnil najprej k svoji gospodnji in jo grozeče pogledal, da ne bi spet dejala: »Kakor ulit!« Potem je opazoval frak, zaradi katerega ga je prodajalec tako ošabno nazival »dragi gospod«, in se obrnil potem k njemu:

»Ali nimate nobenega več s seboj?«

»Dvanajst sem jih prinesel, dragi gospod.«

»Potem je ta dvanajsti?«

»Tako je — dvanajsti!«

»Ah tako! Zato se mi tako dobro poda!«

Bil je namreč še tesnejši kakor prejšnji. Mladi mož je nekoliko jezen pripomnil:

»No, že — malo preozek je. Ampak ne moti. Morda bi se pogledali v zrcalo —«

»Hvala lepa!« je odgovoril profesor. »Je že zadosti, da me gledata vidva!«

Nato se je prodajalec dostojanstveno in komaj vidno poklonil ter z ostalimi enajstimi fraki odjadral iz sobe.

»Saj to je neverjetno!« je vzkliknil profesor in jezno vzdihnil, ko je poskusil dvigniti roke.

Šel je h komodi, pogledal parfimirano vabilo, ki je ležalo na nji, in spet vzdihnil. Ob osmih mora biti že v nevestini hiši na Milanski cesti. Dvajset minut ima do tja, zdaj je že četrta na osem.

Stara gospodinja, ki je bila pospremila prodajalca, je spet vstopila.

»Prosim, bodite tiho!« ji je naglo zaukazal profesor. »In me ne poskušajte — ako je mogoče — zadaviti s kravato!«

»Počasi — počasi — najprej ovratnik — —« mu je svetovala stara gospodinja. In ko si je svoje tresoče se roke skrbno obrisala z robcem, se je lotila posla.

Pet minut je vladala grobna tišina. Profesor, soba in vse, kar je bilo v njej je molčalo kakor pred poslednjo sodbo.

»Končano?«

»Oh — —« je vzdihnila gospodinja.

Profesor Gori je besen vstal in zakričal:

»Nehajte! Bom rajši sam! Tega ne vzdržim!«

Ali ko je stopil pred ogledalo, ga je popadel tak bes, da se je uboga starka začela bati. Ko je napravil nerodno kretnjo in opazil, kako mu gredo škrici narazen in spet skupaj, se je nenadno obrnil kakor maček, ki so mu privezali nekaj na rep. In pri tem — resk — se mu je frak raztrgal pod pazduho.

Divjal je od jeze.

»Saj se je samo po šivu!« ga je mirila gospodinja, ki je hitro pritekla zraven. »Slecite frak. Takoj ga zašijem!«

»Ampak jaz vendar nimam časa!« je kričal profesor docela obupan.

»Za kazen grem kar tak — nikomur ne bom segel v roko — pa bo — pustite me, da grem!«

Zavezal si je kravato, oblekel plašč čez raztrgano oblačilo — in bil je zunaj.

*

Toda konec koncev je moral biti vendarle vesel! Kajti neka njegova dolgoletna ljuba učenka se bo danes zjutraj poročila. Po njegovem posredovanju bo dobila danes Cesara Reis zaslužen plačilo za vse pomanjkanje, ki ga je prestala v dolgih letih svojega študija in poučevanja.

Profesor Gori je moral med potjo neprestano misliti na izredne okoliščine, ki so dovedle do te poroke. Da. Ampak kako se že imenuje ženin, ta bogati vdovec, ki se je nekega dne zglasil pri njem v seminarju in ga prosil, naj mu priporoči kakšno vzgojiteljico za njegove hčere?

»Grimi? ali Gritti? Ne, Mitri! Oh seveda: Mitri! Mitri!«

Do poroke je prišlo takole: Cesara Reis, ubogo dekle, ki je osirotela že s petnajstimi leti, je hrabro skrbela zase in za svojo onemoglo mater tako, da je poleg učenja šivala in instruirala. In pri vsem tem je končno naredila učiteljski izpit. Gori je občudoval njeno vztrajnost in njen pogum ter ji s svojimi prošnjami in prizadevanji nazadnje vendarle pre-

skrbel mesto na nadaljevalni šoli v Rimu. In ko se je ta gospod Griti — kajpak — Griti se imenuje! Griti ne pa Mitri! — pri njem zglasil, mu je nasvetoval Reisovo. Čez nekaj dni je prišel oni potr in zmeden k njemu: Cesara Reis ni hotela v njegovo hišo za vzgojiteljico. Izgovarjala se je na svojo mladost, na svoj poklic in na svojo mater, ki je ne more pustiti same, predvsem pa na jezike drugih ljudi. In kdo ve s kakšnim glasom mu je mala navihanka vse te stvari razkladala!

Zelo ljubek otrok — ta Reisova; pa njena lepota, ki ji je neprestano trpljenje vtisnilo nekaj nežne žalosti in neko ljubeznivo in dražljivo odličnost — čisto po okusu profesorja Gorija.

Prav gotovo se je ta gospod Grimi — po zrelem in vsestranskem predarku se je Gori namreč še sedaj bal, da se oni vendarle imenuje Grimi — prav gotovo se je ta gospod Grimi na prvi pogled zaljubil vanjo. Take stvari se dogajajo — da. In čeprav ni imel niti najmanjšega upanja, je šel trikrat ali štirikrat k njej in jo neprestano prosil, da bi prišla k njemu. Toda zaman. Končno je prosil profesorja Gorija, več, celo rotil ga je, naj posreduje, da bo lepa, skromna in krepostna gospodična Reisova, če že ne kot vzgojiteljica pa vsaj kot druga mati njegovih hčera prišla k njemu. Zakaj pa ne? Profesor Gori je preerečen prevzel vlogo posredovalca in Reisova je privolila. In zdaj bo poroka v največjo jezo sorodnikov gospoda Grimija ali Gritija ali Mitrija, ki so se zagrizeno temu upirali.

»Vse skupaj naj jih vzame vrag!« si je mislil rejeni profesor in spet vzdihnil.

Toda nevesti mora prinesiti vsaj šopek cvetlic. Tako zelo ga je prosila, naj ji bo za pričo; ali profesor jo je opozoril, da bi ji moral kot priča kupiti položaju njenega ženina primeren poročni dar; a tega on pri najboljši volji ne zmore. Že frak je zanj kar dovolj drag. Šopek cvetlic ji pa seveda mora prinesiti. In tako je stopil profesor Gori po dolgem premišljevanju v neko cvetličarno, kjer so mu za drag denar naredili velik zelen šopek, v katerem je bilo nekaj revnih cvetlic.

Ko je prišel na konec Milanske ceste, je videl pred hišo, kjer je stanovala Reisova, veliko množico radovednežev. Domneval je, da mora biti že pozno, da so svatovski vozovi pripravljeni že na dvorišču in da si hočejo ti številni ljudje ogledati le sprevod. Pospetil je korake. Toda zakaj ga vsi ti ljudje tako čudno gledajo? Njegov frak je vendar skrit pod plaščem. Ali mu morda škrici —? Ozrl se je. Ne, ti mu ne gledajo ven. No — a kaj torej? Kaj se je zgodilo? Zakaj so hišna vrata priprta?

Vratar ga je vprašal s potrjim obrazom:

»Ali hočete na svatbo?«

»Seveda. Povabljen sem.«

»Ja — ali ne veste, da ne bo poroke?«

»Kako-ne?«

»Uhoga milostiva gospa — mati —«

»Ali je morda umrla?« je vzkliknil Gori in osupel strmel v vrata.

»Da — danes ponoči! Zgodilo se je docela nenadno!«

Profesor je obstal kakor prikovan.

»Ali je mogoče? Mati? Gospa Reisova?«

In gledal je prisotne — vse po vrsti, kakor da bi se hotel iz njihovih pogledov prepričati ali je neverjetna vest resnična. Šopek mu je padel iz roke. Pripognil se je, da bi ga pobral a pri tem je zaslišal, kako se je

načeti razporek pod pazduho še bolj pretrgal. Napol pripognjen je obstal. O bog! — frak — seveda — Kaj naj stori? Ali naj gre tako oblečen gori? Ali naj se rajši obrne? — Končno je vendarle pobral šopek in ga docela zmeden dal vratarju.

»Bodite tako prijazni in mi ga shranite.«

Potem je šel v hišo. Poizkusil je teči po stopnicah, toda pretekel ni niti prvega stopnišča. Ko je prišel počasi do zadnjega nadstropja, ga je ozki telovnik že skoro zadušil.

*

Ko so ga pripeljali v salon, ga je presenetila lahna zadrega in zmedenost, ki jo je opazil pri navzočih in ki so jo skušali hitro skriti; ko da je pri njegovem vstopu nekdo zapustil prostor ali pa da so nenadno prenehali z nekim intimnim in razburljivim pogovorom. Profesor Gori, ki je bil sam zelo zmeden, je obstal tik pri vratih. Osupel je gledal okoli sebe in zdelo se mu je, da je med samimi sovražniki. Bili so sami ugledni ljudje: ženinovi sorodniki in prijatelji. Ona stara dama tam je gotovo njegova mati; in stari devici poleg nje, bržkone njegovi sestrice ali sestrični. Gori se je nerodno priklonil. O bog! — spet frak — in spet se je ozrl — skoro nehote — plašno in vprašujoče okrog in okrog, ko da se hoče prepričati, če je kdo slišal resk izpod njegove pazduhe. Nihče mu ni odzdravil, kakor da žalostni slučaj in resnoba ure ne dopuščata niti rahlega poklona. Nekateri — nemara rodbinski prijatelji — so stali pobiti okoli nekega gospoda, ki ga je po natančnejšem opazovanju Gori spoznal za ženina. Oddahnil si je in stopil hlastno k njemu:

»Gospod Grimi —«

»Migri prosim —«

»Oh seveda — Migri — Verjemite mi, že eno uro premišlujem — Spomnil sem se imen: Grimi, Mitri, Griti — Toda Migri mi je izpadlo! Oprostite, prosim! Jaz sem profesor Fabio Gori — nemara se me še spominjate, četudi sem sedaj —«

»Me zelo veseli,« je odvrnil oni in ga opazoval hladno in vzvišeno.

»Ampak — —«

In potem — ko da se je nenadno spomnil:

»Ah, seveda — Gori — — Kajpak — — Vi ste — torej, kako naj se izrazim — vi ste takorekoč povzročitelj — — da, posredni povzročitelj tega zakona! Brat mi je pripovedoval o tem — —«

»Ali res? Torej vi ste brat — —«

»Carlo Migri — kakopak!«

»Ah — me zelo veseli! Podobnost je res osupljiva! A kaj pravite k tej streli z jasnega, gospod Gri — ne, Migri — —? Prav imate! Žalibog sem jaz — ne, kaj govorim! — — jaz sem takorekoč kriv — — da, takorekoč slučajno sem k temu pripomogel — —«

Migri je napravil z roko majhno kretnjo in mu segel v besedo:

»Ali vas smem seznaniti s svojo materjo?«

»Seveda — — V veliko čast si štejem — —«

Migri ga je peljal k stari dami, ki je široko in veličastno sedela na kanapeju. Bila je črno oblečena in njene lahno nakodrane lase, ki so ji obroblyale pergamentni obraz, je pokrivalo črno čipkasto pokrivalo.

»Profesor Gori — Mama! Gospod, ki je, kakor veš, povzročil Andrejevo poroko — —«

Stara dama je malomarno, nekako zaspano dvignila težke veke in ga nezaupno pogledala s svojimi brezizraznimi, lenimi okroglimi očmi.

»To se pravi — povzročil — —« je popravil profesor s poklonom, ki je bil glede na počeni frak naravnost plašljiv, »povzročil je prav za prav nisem — — Ne — to ni pravilna beseda — — Vašemu gospodu sinu sem priporočil samo — —«

»— — vzgojiteljico za moje vnukinje,« je z votlim glasom dokončala stara dama začeti stavek. »Čisto pravilno! To bi ne bilo nič napačnega.«

»Gotovo ne,« je dejal profesor Gori. »Kajti vedel sem, da je gospodična Reisova razumna in skromna — —«

»Oh — nedvomno je sijajno dekle!« je hitro pristavila stara dama in spet povescila veke. »Verujte mi, da smo globoko užaloščeni — —«

»Rad verjamem. Kakšna nesreča. In tako nenadoma!« je vzkliknil Gori.

»Kakor da bi ljubi Bog ne hotel — —« je zaključila stara dama.

Gori jo je pogledal.

»Okrutna usoda — —«

Potem se je ozrl po salonu in vprašal:

»In gospod Andrea — —?«

Brat mu je odgovoril z lokavo brezbržnostjo:

»Hmja — res ne vem. Še pravkar je bil tukaj. Nemara je šel gori, da se pripravi — —«

»Oh!« je vzkliknil na to profesor Gori. »Torej bo kljub temu danes poroka.«

»Ne! Kaj pa mislite!« je osuplo vzklopela stara dama. »Moj Bog! Ko je mrtvec v hiši! Ooooh!«

»Ooooooh!« sta se z mijavkajočim glasom zgražali tudi obe stari devici.

»Ne — da se pripravi za na potovanje,« mu je pojasnil Migri. »Saj bi moral celo z nevesto še danes odpotovati v Turin. Tam so namreč naše papirnice; nujno ga potrebujejo.«

»Tako — — tako bo torej odpotoval?« je vprašal Gori.

»Da. Mora. Ako že ne danes, pa gotovo jutri. Ubožca smo o tem prepričali, da, ga celo prisilili. Kajti, saj razumete — — zanj ni niti priporočljivo niti spodobno, da ostane tukaj.«

»Da — zaradi dekleta,« je pripomnila mati z votlim glasom. »Zlobni jeziki — —«

»Seveda,« je nadaljeval brat. »Pa posli — — in sploh vsa ta poroka — —«

»— — prenatrjena,« je planila vmes ena od starih devic.

»No — hočemo reči — nekoliko prehitro,« je poskušal ublažiti Migri.

»Tako nekako se zdi, kakor da nam je težka nesreča hotela dati časa za premislek — — da — — Zaradi žalostnega naključja je odlog poroke nujen — — Tako bosta vso stvar lahko še oba dobro premislila — —«

Profesor Gori bi bil najraje vzrožil; toda pravočasno se je še obvladal in z neumnim obrazom vzdihnil:

»Ah da — — ubožica!«

Na to so se vsi zganili in v zboru izrazili sočutje do uboge neveste. To ga je zadelo kakor udarec z bičem in je razdražen vprašal:

»Kje je ona? Ali bi jo morda lahko videl?«

Migri je pokazal na neka vrata v salonu:

»Tam notri — če smem prositi...«
In profesor Gori je razjarjen odšel proti vratom.

*

Na majhni beli postelji je ležalo trdo zravnano truplo nevestine matere. Na glavi je imela veliko, naškrobljeno čipkasto pokrivalo.

To je bilo vse, kar je profesor Gori na prvi pogled zapazil, ko je vstopil. Spričo svoje stopnjujoče se razdraženosti, ki ji zmeden kakor je bil, ni utegnil iskati pravega vzroka, ga je ta žalostni pogled bolj razkačil kakor pa ganil; zdelo se mu je, da je v vsem tem nekaj nerazumnega: nekakšna bedasta in odurna predrznost usode, ki se ji je treba — Bog bodi za pričo — za vsako ceno upreti!

Negibnost umrle se mu je zdela kakor zaigrana igra, kakor da je uboga stara gospa z velikim naškrobljenim čipkastim pokrivalom nalašč legla na to posteljo, da bi tako prezvižajala svojo hčer za pripravljeno svečanost; profesor Gori bi najraje nad njo zakričal:

»Kvišku, kvišku! Takoj pokoncu, draga milostiva gospa! Take šale tu niso primerne!«

Cesara Reisova je negibno ždela pri majhni postelji, na kateri je ležalo truplo njene matere; prenehala je jokati in je zmedeno strmela predse. V njenih črnih, čisto razmršenih laseh je bilo še nekaj papirnih zvitkov, ki jih je prejšnji večer porabljala za kodranje.

In tudi do nje je čutil profesor Gori prej jezo kakor sočutje. Bilo mu je, kakor da jo mora pobrati s tal in jo vzdramiti iz njene zbeganosti. Ona ne sme položiti orožja pred usodo, ki daje po krivici potuho lokavi družbi tam v sosednji sobi! Ne in še enkrat ne! Vse je pripravljeno; vse je že v teku; gospodje tu zraven so kakor on prišli v frakih na svatbo; treba je samo malo srčnosti, ubogega dekleta je treba prisiliti, da se dvigne s tal, treba jo je potegniti za seboj in jo kljub njeni zbeganosti vleči pred oltar ter jo tako oteti preteče bede.

Toda ta sklep, ki je bil v takem očitnem nasprotju z željami vseh sorodnikov, se mu ni zdel lahek. Ali ko je sedaj Cesara, ne da bi obrnila glavo ali količkaj trenila z očmi, trudno dvignila roko in pokazala na svojo mrtvo mater in rekla: »Ali vidite, gospod profesor?«, ga je popadel bes.

»Vidim, drago dete!« je odgovoril jezno, skoro ujedljivo, tako da se je njegova bivša učenka začudila. »Ampak zdaj vstani, prosim! In me ne poskušaj pomiriti, to bi bilo docela zaman! Rajše vstani! Pojdi! Hitro! Pogumno — kar pogumno! Stori to meni na ljubo!«

Njegova razdraženost je na dekle tako učinkovala, da se je nehote zdramila iz svoje potrtosti, osuplo zastrmela v profesorja in ga vprašala:

»A zakaj?«

»Zato, drago dete! Najprej vstani! Moj bog, saj sem ti že povedal, da me je nemogoče pomiriti!« ji je odgovoril Gori.

Cesara je vstala. Toda ko je pri tem njen pogled spet ujel mrtvo mater na postelji, si je z rokama zakrila obraz in bruhnila v krčevit jok. Ni se nadejala, da jo bo profesor pograbil za roko in jo razjarjeno stresel.

»Ne in še enkrat ne!« je vzkliknil. »Ne jokaj! Dete; bodi pametna! Poslušaj me!«

Zdaj se je skoraj preplašena obrnila k njemu in dejala skozi solze:

»Ali kako naj to storim?«

»Čisto preprosto, zdaj ne smeš jokati! Zdaj nimaš časa za to!« ji je profesor hitro segel v besedo. »Zdaj si čisto sama, navezana zgolj nase, drago dete! Pomagati si moraš sama — razumeš? In sicer takoj! Zberi ves svoj pogum, stisni zobe in stori, kar ti velim.«

»Kaj, gospod profesor?«

»Prav nič. Najprej populi te papirne zvitke iz las!«

»O Bog!« je vzdihnilo dekle, ko se je spomnilo na to in seglo s svojimi drgetajočimi rokami v lase.

»Tako je prav!« je silil profesor še dalje vanjo. »Tako — in zdaj pojdi doli, obleci svojo šolsko obleko, deni klobuk na glavo in pojdi z menoj!«

»Kam? Kaj mislite?«

»Na magistrat, drago dete!«

»Kaj pravite, gospod profesor?«

»Pravim, na magistrat! Na civilni urad in nato v cerkev! Kajti poroka mora biti! Zdaj ali nikoli! Sicer si izgubljena! Ali ne vidiš, kako lepo sem se napravil zate? Frak sem oblekel in za pričo ti grem, kakor si želela. Pusti svojo ubogo mater mirno tukaj in ne misli nič več nanjo! Verjemi, da ni to nikakršna oskrumba. Tvoja mati želi sama tako. Ubogaj me in se obleci! Med tem pripravim jaz tu poleg vse, kar je potrebno za svečanost! Kar takoj!«

»Ne — — ne — — kako naj to zmorem?« je vzkliknila Cesara, se znova sklonila nad umrlo in vsa obupana pogreznila glavo med blazine. »To je nemogoče, gospod profesor! Vem — z mano je zdaj konec! On odide, zapusti me in se več ne vrne — — ampak jaz ne morem — — ne morem — —«

Gori ni odnehal. Sklonil se je k nji, da bi jo dvignil in jo potegnil od postelje; in ko je stegoval roke proti nji, je razjarjeno udaril z nogo ob tla in zavpil:

»Meni je vseeno! Magari z enim samim rokavom grem za pričo, ali poroka danes mora biti! Ali razumeš — poglej me — ali razumeš, da si izgubljena, če ta trenutek zamudiš? Razumeš, kajne? Kaj boš počela brez službe in brez vsakega človeka? Ali boš morda za to dolžila svojo mater? Ali ni ta uboga žena tega zakona iz vsega srca želela? In ali naj se zdaj zaradi nje razdre? Pogum, Cesara! Saj sem vendar jaz pri tebi! Prepusti za vse, kar delaš, odgovornost meni! Pojdi in se preobleci, dete, in sicer takoj!

S temi besedami je peljal dekleta k vratom njene sobice. Potem je šel spet skozi mrliško sobo, zaprl vrata za seboj in se pripravljen za boj vrnil v salon.

*

»Ali ženina še zmerom ni tukaj?«

Sorodniki in gostje so ga pogledali, presenečeni nad zapovedujočim zvokom njegovega glasu; Migri ga je vprašal z zaskrbljenostjo, iz katere je zvenel zelo posrečen porog:

»Ali se milostiva gospodična morda ne počuti dobro?«

»Počuti se prav izvrstno!« mu je odvrnil profesor in ga predirljivo pogledal. »Spoštovani gospodi celo lahko sporočim veselo vest, da se mi je posrečilo pregovoriti jo, da se bo za trenutek premagala in zatrla svojo bolečino. Vsi smo zbrani v polnem številu; vse je pripravljeno; treba

je torej samo — dovolite, da izgovorim! — treba je torej samo — morda bi bili vi tako ljubeznivi« — se je obrnil v nekemu gostu — »da bi se peljali na magistrat in se dogovorili tam z uradnikom civilnega urada —«

Tu so mu vsi hkratu segli v besedo in v zboru protestirali. Upor — Strmenje — Strah — Besnost!

»Dovolite, da izgovorim!« je kričal profesor Gori, ki je bil od vseh za glavo večji — »Zakaj bi se poroka ne vršila? Ali ne samo iz obzira do globoke nevestine žalosti? No, in sedaj, ko nevesta sama — —«

»Toda tega ne bom nikdar dopustila,« ga je prekričala stara dama. »Nikoli ne bom dopustila, da bi moj sin — —«

» — storil svojo dolžnost in dobro delo?« je vprašal profesor odrezavo.

»Nikar se ne vmešavajte!« je bled in tresoč se od srda rekel Migri, da bi branil mater.

»Oprostite!« je naglo odvrnil Gori. Vmešavam se samo zato, ker vem, da ste kavalir, dragi gospod Grimi — —«

»Migri — prosim!«

»Migri — seveda Migri! Razumeli boste, da ni niti mogoče niti zelo častno opustiti zadnje konsekvence, ki jih terja od nas današnja situacija. Biti moramo močnejši od nesreče, ki je zadela ubogega dekleta; usodi se moramo postaviti po robu in nesrečno nevesto rešiti. Ali naj ostane sedaj brez zaščite in brez službe — navezana zgolj nase? Ne, poroka se mora vršiti, kljub nesreči in kljub — — trenutek — prosim!«

Prekinil se je z glasno kletvico, segel z eno roko v rokav od svojega plašča, pograbil rokav od fraka, ga z enim samim besnim sunkom iztrgal in ga vrgel po tleh. Tej nepričakovani šali so se vsi nehote smejali, profesorju pa je tako odleglo, da je vzdihnil in nadaljeval:

»In kljub temu rokavu, ki me že tako dolgo spravlja v obup!«

»Šalite se!« je začel Migri, ko se je spet zbral.

»O — niti najmanj ne! Odparal se mi je!«

»Šalite se! To so prisilna sredstva — —«

» — ki so glede na splošni položaj potrebna!«

»Ali pa ker se čutite prizadetega. Povem vam, da je v takih okoliščinah docela nemogoče — —«

K sreči je v tem trenutku vstopil ženin.

»Ne! Ne — Andrea! Ne!« so navalili nanj od vseh strani hkratu. Ali Gori je stopil k Migriju in prevpil vse druge.

»Odločitev je v vaših rokah. Dovolite, da vam stvar pojasnim. Gospodično Reisovo sem glede na resni položaj, v katerega ste jo pahnili vi, dragi moj, in v katerem jo hočete sedaj pustiti, pregovoril, da za hip pozabi na težki udarec usode. Ako ste pripravljeni, gospod Migri, se lahko sedajle tiho in brez najmanjšega hrupa, v zaprti kočiji odpeljemo na magistrat in sklenemo zakon — — Upam, da ne boste rekli ne — Torej brž odgovorite —«

Andrea Migri je bil tako iznenaden, da je sprva samo molče strmel v Gorijskega, potem pa se je ozrl po ostalih in neodločno rekel:

»No — — zaradi mene, če hoče Cesara — —«

»Da — — hoče, hoče!« je vzkliknil Gori in s krepkim glasom prevpil ugovore ostalih. »Končno vendar pametna beseda! Stopite, dragi prijatelj, in se odpeljite hitro na magistrat!«

Pograbil je gosta, na katerega se je bil že prej obrnil, za roko in ga peljal k vratom. V prednji sobi je zapazil veliko množico šopkov, ki so jih poslali za poroko; in stopil je k vratom od salona, da bi poklical ženina in ga iztrgal osovraženim sorodnikom, ki so ga bili spet obstopili.

»Gospod Migri! Gospod Migri! Nekaj bi vas prosil. Poglejte — —« Ženin je prišel k njemu.

»Sledimo čustvom uboge deklice in jim dajmo izraza. Vse te cvetlice mrtvi — — pomagajte.«

Prijel je dve košari šopkov in ju zmagoslavno odnesel skozi salon v mrliško sobo. Ženin mu je pobit sledil z dvema drugima košarama. In tudi nekaj gostov je hitelo v prednjo sobo, ki so pobrali ostale košare in jih v svečanem sprevodu nesli skozi salon.

»Cvetlice mrtvi! Tako je: cvetlice mrtvi!«

Kmalu za tem je vstopila v salon Cesara. Bila je mrtvaško bleda v preprosti črni šolski obleki, lase si je bila le za silo uredila. Od zadržanega razburjenja je narahlo drhtela. Ženin ji je hitro stekel nasproti in jo sočutno stisnil v objem. Vsi so molčali. Profesor Gori je s solznimi očmi prosil tri izmed gospodov, da bi šli za priče; nato so molče odšli.

Mati, brat, stari devici in gostje, ki so ostali v salonu, so svojemu ogorčenju, ki so ga ob Cesarinem prihodu za hip prikrili, zdaj spet začeli dajati duška z izdatnimi besedami. Sreča, da uboga stara mati, ki je ležala poleg med cveticami, ni slišala vrlih ljudi, kako so se zgražali nad tolikim nespoštovanjem do mrtve.

Profesor Gori pa, ki je moral misliti, kako ga zdaj v salonu obdelavajo, je v kočiji vso pot trdovratno molčal, na uradu pa je sličil napol pijanemu človeku. Tako na primer je čisto pozabil, da si je iztrgal rokav od fraka in je mirno kakor drugi slekel plašč.

»Ampak gospod profesor!«

»Ah tako! Za božjo voljo — —« je vzkliknil in plašč spet naglo oblekel.

Temu se je morala smejati celo Cesara. Toda profesor Gori, ki se je bil že tolažil, da mu med one ljudi ne bo več treba, se ni mogel smejati; zakaj zdaj se je zavedel, da bo moral zaradi rokava, ki ga bo treba izposojevalcu s frakom vred vrniti, vendarle še enkrat mednje.

Ko so poroko tudi v cerkvi hitro odpravili, so se peljali ženin, nevesta in štiri priče zopet domov.

Pozdravil jih je leden molk.

Gori, ki se je skušal narediti čim ponižnejšega, se je oziral po salonu, se obrnil nato k nekemu gostu in ga s prstom na ustih prosil:

»Pst — potihem! Ali morda veste, kam je prešel moj rokav, ki sem ga prej vrgel proč?«

Nekaj minut pozneje ga je zavil v časopis in se previdno izmazal iz sobe. Sedaj se je zavedel, da se mora za svojo bleščečo zmago nad usodo zahvaliti samo temu rokavu od pretesnega fraka. Kajti če bi ga frak s svojim odtrganim rokavom ne bil tako razjezil, bi se bil v svoji ponošeni obleki tudi on predal genotju spricho nepričakovanega in nenadnega smrtnega slučaja. Obžaloval bi bil žalostno usodo ubogega dekleta. Tako pa je, razjarjen zaradi pretesnega fraka, brez božje pomoči našel pogum in moč, da se je usodi uprl in zmagal nad njeno lokavostjo.

Poslovenil —ir

LOUIS-FERDINAND CÉLINE: POTOVANJE NA KONEC NOČI

VLADIMIR BARTOL

Čudna, presenetljiva knjiga, to »Potovanje na konec noči«, ki je dvignila lani v svetovni književni javnosti toliko prahu. Kakor z železnimi kleščami te zgrabi pripovedovanje, meče te kakor morsko valovje orehovo lupinico po mračnem oceanu človeške duše in te ne spusti, dokler nisi prijadral z avtorjem »na konec noči«. Ali je to roman? V tradicionalnem smislu prav za prav ne. Avtobiografija? V vsakem stavku, v vsaki vrstici čutiš preživljeno, doživljeno, preboljeno življenje. Strahovita, pošastna samoizpoved.

Pred šestimi meseci sem jo bil prvič prečital. Ko sem tedaj hotel pisati o njej, sem proti pričakovanju opazil, da so mi bile izpadle vse podrobnosti. Tudi prelistavanje ni nič pomagalo: čitati sem jo moral znova v celoti. In vendar mi je bil ostal od prvega čitanja vtis, močan in globok kakor po malokateri knjigi. Popolnoma jasen in določen vtis: to je silna, mračna knjiga, ki kakor z bengalično lučjo razsvetljuje človeške strasti in dejanje in nehanje družbe. Bolesno, brezobzirno trganje in mrevrenje lastne duše. Vsi dogodki so le bežno skicirani: samo snov so, ob kateri avtor z vso pametjo, z vsemi živci, z vso strastjo rezonira. Prav za prav samo »zunanji vtisi«, na katere reagira individuum: Louis-Ferdinand Céline. Zato so avtorju drugotnega pomena. Ne da bi mu manjkalo moči plastičnega oblikovanja. Avtorju ni do popisov zunanjega sveta; njegova edina vodilna strast je: ob svetu izražati samega sebe, svojo duševnost, utripe svojega srca, svojega telesa. Glavni junak in avtor sta eno: Ferdinand Bardamu je zdravnik kakor je Ferdinand Céline (psevdonim). Skoraj otipljiva je iskrenost te samoizpovedi, proti njej se zdi Rousseau v svojih »Izpovedih« star tercialec, Tolstoj z moralističnimi očalmi oborožen doktrinar.

Nič ne vzdrži spričo te strastno resnicoljubne skepse: navrtani so temelji patriotizma, junaštva, materinskih čuvstev, ljubezni, družabne ureditve, siromaštva, bogastva. Kakor novi Don Quijote potuje po širnem svetu, s kontinenta na kontinent, išoč izhoda iz teme in noči, iz uboštva, mizerije, v skritem upanju, da je vendarle še nekje nekakšen Eldorado, da mora biti vendarle nekje konec te mračne noči.

Kakor nam pove motto knjige:

Notre vie est un voyage
Dans l'Hiver et dans la Nuit,
Nous cherchons notre passage
Dans le Ciel où rien ne luit.*

(Pesem švicarskih gard, 1793.)

Toda drugi motto knjige nam nakaže drugo plat tega nenavadnega dela: »Potovati je vzgojno, vzpodbuja domišljijo. Sicer je poleg tega samo

* Naše življenje je potovanje
Skozi Zimo in skozi Noč,
Mi iščemo našo pot
Na Nebu, kjer nič ne svéti.

muka in razočaranje. Potovanje, na katero se tu podamo, je popolnoma imaginarno. V tem tiči njegova moč.

Ono vodi od življenja do smrti. Ljudje, živali, mesta in stvari, vse je samo domišljija. Samo roman, nič drugega kakor izmišljena zgodba. Tako pravi Littré, ki se nikoli ne moti.

Sicer pa stori isto lahko ves svet. Treba je samo zapreti oči.

Na drugi strani življenja.«

Druga plat te čudne knjige, tekorekoč njen zadnji sublimat, je ironija. Goethe pravi nekoč Eckermannu, da je njegov Mefisto rezultat velikega pogleda na svet, namreč ironičnega. V IV. delu »Dichtung und Wahrheit« pa govori o nujnosti resignacije, o enkratni veliki resignaciji v življenju, ki te obvaruje pred vsemi nadaljnjimi majhnimi resignacijami.

Bardamu-Céline je človek, ki prav za prav nikoli popolnoma ne resignira. Vse njegovo življenje, njegovo mučno potovanje skozi noč je samo večno, neprestano resigniranje. Človek bi dejal, da junak-avtor ni imel poguma, enkrat za vselej resignirati, da ni sprejel nase usode demoničnih natur, ki se enkrat odpovedo nečemu velikemu, da so za vselej ozdravljene prihodnjih razočaranj. Zato je célo njegovo potovanje ena sama neskončna peklena muka. Bolečine ne moreš večno prenašati (Nietzsche pravi: »Weh spricht: vergeh'«); najti ji je treba zdravila. Razočaranje nad svetom je bolečina duše. Dve možnosti zdravljenja sta: ali se sproti izpoveduješ svoje bolečine (v pesmih, izpovedih) in jo tako presadiš tudi na druge (po starem pravilu: geteiltes Leid ist halbes Leid). Ali ji pa najdeš protistrup. Protistrup razočaranjem je **i r o n i j a**. Močnejša doza: **c i n i z e m**.

S tema strupoma zdravi Bardamu-Céline svoje bolešno razočaranje nad svetom. In zares, jemlje ga v izdatnih dozah in še ni konec njegovim razočaranjem.

Kaj prav za prav išče ta čudni in samotni človek v svetu? Tudi glede idealov se prav nič ne slepi. Eden od onih je, ki so »spodaj«, siromakov, ki jim je sojeno samo gledati, kako sedé bogatini za obloženimi mizami in zajemajo s polno žlico. Neomejenega razmaha svojih strasti si želi, žensk, lepih teles v svilenih nogavicah si želi, brezskrbnega življenja, vsega tistega, kar si želi vsakdo, kdor se zaveda, da je »spodaj« in da mu je pot v paradiž zaprta.

Ta knjiga je krik žive materije, ki se zaveda same sebe, ki vé, da bo nekoč razpadla v prah, ki pred to uro trepeče, ki želi samo eno: polnega izživljanja, omame v uživanju. In ker je svet tak, da ovira poln razmah poedinca, se ta živa materija bolešno upira, potuje iz Evrope v Afriko, iz Afrike v Ameriko in iz te zopet v Evropo, neprestano iščoč, kje bi se mogla razmahniti. In ker so družabne prilike povsod iste, ta živa materija trpi, se zvija v krčih, obupuje, preklinja: Eldorado, ta obljubljena dežela, je nekaj imaginarnega, življenje je noč in na koncu noči stoji — smrt, razpad organizma. Ali je kje dan? Na koncu romana pogine samo Robinson, ta čudna prikazen, s katero se junak romana Bardamu tako usodno srečuje. Bardamu ostane živ — za roman slab zaključek — ali kako bi naj poginil, ko pa je v njem avtor sam, ki vendar piše roman? Roman »Potovanje na konec noči«! Ali je avtor Céline došel s svojim romanom na konec noči? Stopil na svetlo belino dneva iz siromaštva v bogastvo? Čitatelj, ki je zavzet zanj, mu to želi: ali pa ni prepozno, ni že prestar? Morda ga pa prav v tem čaka ona

zadnja resignacija? Zadnje, največje razočaranje? Vsega tega nam Céline ne pove, vse to samo lahko slutimo.

*

Če uči filozof Panglosse, učitelj Voltairejevega Candidea, svojega učenca (po Leibnitzu), da je ta svet med vsemi možnimi najboljši, potem je Céline-Bardamu nekakšen narobe-Panglosse: Dà, ta svet je med vsemi možnimi najboljši, toda za tatove, lopove, brigante, oderuhe, vlačuge itd. Če hočeš v njem shajati, moraš pogruntati trik, kako lahko ukaniš svojega bližnjega. Vse Bardamujevo potovanje je obenem tudi neprestano učenje teh zagonetnih trikov. Zares, to spoznanje se mu upira. Ali če živiš med volkovi, moraš tudi z njimi tuliti.

Toda v resnici, morda njemu samemu neopazno, je vendarle ostal v zadnjem kotičku svojega srca tisti mladostni idealist, ki je pohitel nekoč ob fanfarah vojaške godbe za polkom, da se prijavi iz patriotizma kot prostovoljec. Res, na vsa ta čuvstva se je že zdavnaj požvižgal. Ali tisto, kar je v človeškem srcu bistveno dobrega, ga z neodoljivo močjo prevzame.

V nekem zavrženem kotičku Afrike, v francoskem Kongu, živi in poginja podnarednik Alcide. Dan za dnem vadi svoj oddelek črncev, napol golih, neoboroženih. Na skrivaj pa jim prodaja vtihotapljen tobak in druge potrebščine. Čemu bo temu človeku denar, se vprašuje Bardamu. Zakaj neverjetno je, da bo prišel iz tega pekla, kjer kraljujejo tropična mrzlica in tisoč drugih bolezni, kdaj živ. In ta človek si je podaljšal svoj rok od treh na šest let! Norost!

Vendar se mu nekoč slučajno posreči razgonetiti skrivnost. Nekje vidi eliko male deklice in podčastnik mu pove, ves zardel od sramu, da ima nekje v Evropi nečakinjo, hčerko svojega brata, ki je ni sam nikoli videl. Oče in mati sta ji umrla in on je sedaj prevzel odgovornost zanjo. Odgaja jo v odličnem penzionatu, plačal je drago operacijo, dal jo je učiti klavir. Zato gara in poginja nekje na koncu sveta. Bardamu pravi:

»Nenadoma je pri svitu sveče zaspal. Končno sem se dvignil in raziskal ob njeni svetlobi njegove poteze. Spal je kakor ves svet. Videti je bil popolnoma vsakdanji. In vendar bi ne bilo prav nič slabo, če bi imeli nekaj, po čemer bi mogli razločevati dobre od zlih.«

*

In potem, v Ameriki, prostitutka Molly, ki pošilja svoji sestri, ki študira na univerzi, mesečno po 50 dolarjev, da lahko goji svoj sport, fotografiranje ptic v naravi. Zavzame se za Bardamuja, popolnoma nesebično, kupi mu obleko in mu naposled dá denar za povratek v Evropo in mu omogoči nadaljevanje njegovih študij. Bardamu ji piše, a nikoli več ne dobi odgovora. V svoji knjigi pravi:

»Dobra, častivredna Molly, če čitaš to na kakem meni nepoznanem kraju, vedi, da se nasproti tebi nisem izpremenil, da te vedno in večno ljubim, na svoj način, in da lahko zmerom prideš sém in deliš z menoj mojo skromno usodo, če hočeš. Če bi ne bila več lepa, prav nič ne pomeni. Se bova že s tem znašla! Toliko lepote sem ohranil od tebe v svojem spominu, tako tople in žive, da bo za naju oba in vsaj za dvajset let zadostovalo.«

Fina, občutljiva duša, ta Bardamu-Céline, ki je sposobna resnične hvaležnosti. S tega zrelišča pogledano, se nam pokaže to »Potovanje na

konec noči« v popolnoma nepričakovani luči. To je nov dokaz, da sta ironija, pa tudi cinizem, samo protistrup zoper bolešno razočaranje idealista, ki na dnu svojega srca vendarle veruje, da mora biti nekje Eldorado, kjer je vse urejeno in razdeljeno po pravici.

Dva svetla utrinka v tem mračnem potovanju skozi noč.

*

Robinson, ta zagonetni človek, ki se Bardamu z njim prvič sreča v nekem zapuščenem mestecu na francosko-nemški fronti, ki ga potem zopet vidi v Parizu, v Afriki, v Ameriki in preživi z njim dobršen del življenja po povratku v Francijo, in ki tako tragično in nepričakovano konča pod revolverskimi strelmi svojega dekleta, ta rojeni pustolovec, samemu sebi nerazumljiv, kakor utelesitev usode same, ali je resnica ali samo izrodek avtorjeve domišljije? Vsakdo, ki živi nekoliko ne- navadno življenje, pozna iz lastne izkušnje taka srečanja, ki so skriv- nostna in nerazumljiva, ki nas navdajo z nekakšnim zagonetnim strahom, ki bi ga imenoval: neposredno zavedanje usode same in zgrozitev pred Neznanim. Kje je prehod med resničnostjo in domišljijo? Bardamuju se zdi, da se je iz Afrike v Ameriko pripeljal kot suženj na galeri. Takrat je imel tropsko vročico. Robinson mu pravi, da sanja in da se mu blede. Ali pa tisto, da je bil do prihoda v Ameriko nastavljen za štetje in registriranje bolh. Kje je meja med resnico in domišljijo. Táko je življenje: spredeno iz resničnosti in fantazije? Čudovito, grozno, ne- razumljivo. Utripanje žive materije in kar je najstrašnejše: zavest tega utripanja. Naša pot skozi noč je imaginarna, ona vodi iz teme v — smrt.

Knjiga »Potovanje na konec noči« je eden najoriginalnejših in naj- iskrenjših dokumentov tega boleznega zavedanja žive materije, ki nam ga je dala zadnji čas svetovna književnost, in spričo notranje sile in miselnega bogastva stopajo vsi nedostatki v zgradbi in vse dolgovernosti močno v ozadje. Delo, ki ga je vredno čitati in spoznati.

DRUŽINA

MILENA MOHORIČEVA

I

Tam na vrhu, odkoder se velika cesta spušča na obe strani v dolino, proti Ljubljani na to, proti Savinjski dolini na óno stran, je stala pred hišo žena Marija. Odpravljala se je žet ajdo h kmetu Novaku. Mudilo se ji je že, vendarle se je še okrenila k desetletnemu Janezu:

»Pazi na otroke, Janez! Nikar ne hodite sredi ceste! Avtomobili švi- gajo venomer. Da katerega ne povozi. Ti pelji Srečka v vozičku, Toneta pa za roko, Jakec naj pa Drageca pazi.«

Poludrugoletni Tone se je spustil v jok za materjo, ki je izginila za vogalom. A kmalu se je zopet pokazala izza hiše:

»Janez, za Srečka je vse pripravljeno. Da ne pozabiš!«

In že je odhitela.

Solnce se je smejalo z jutranjega neba. Zorilo je jabolka v sosedovem sadonosniku, rdečila so se tako zapeljivo, da so jih otroci, ki so posedli

po travi, izvabljali k sebi na vse načine. Še polletni Srečko je stegoval ročice za njimi.

Tam pa so žele žanjice ajdo, mlade so si prepevale, Marija je spremljala njihovo pesem z globokim glasom. Zdaj je zastala in zdelo se je, kakor da se je izgubila v delu, od časa do časa pa se je zagledala v dolino, kjer je solnce razganjalo megle. Žanjica Tončka je pela:

Pela je pela
mlada ženjica,
pela je pela
o svojem preljubem...

»Da, vsaka poje o svojem preljubem,« si je mislila Marija. »Jože, Jože bi že bil, glavo ima dobro, ampak roke ima nerodne.«

Z razkavo roko si je obrisala pot z obraza, kakor bi hotela pregnati vse, kar jo je begalo in motilo.

Vzel ga je vzel
široki svet —

je pelo dekle, Mariji pa je ušel pogled v dolino, kjer se je izgubljala velika cesta, kjer so se pravkar dvigale megle.

»Da,« je ponovila, »široki svet.«

II

Ko so opoldan prinesli obed na njivo, se Marija ni skoraj ničesar dotaknila. Kar je bilo količkaj mogoče spraviti, je zavila v ruto. Za vsak kos je vedela, komu ga je namenila: ta je za Janeza, najstarejšega fanta, ki ji je bil desna roka, drugi za Jakca, ki bi ji hotel povsod pomagati, pa je ubožec še premajhen. Ta kos bo za triletnega debeluščka Drageca, to pa za Toneta, ki ji je pravkar shodil. Za malega Srečka je pobrala lepo rdeče jabolko. Spomnila se je sina med Janezom in Jakcem, ki je umrl. Še zanj bi bilo, si je mislila in skrivaj segla z vogalom rute preko oči. Svoje dolge bolezni se je domislila.

In skoro pred seboj je videla svojega moža, mizarja Jožeta, kako se prav sedaj greje v solncu in pozvanja z nogami. Otroci so skuhali, Janez si že zna pomagati.

Da bi Jože le napravil že enkrat pohištvo, skoro za mesec dni je že zamudil rok, ljudje se hodijo pa nad njo kregat. Prijetno čustvo, ki jo je obšlo, ko je mislila na otroke, se je jelo umikati negotovosti. Ni se mogla znajti sama v sebi; s trpkostjo je mislila na moža in na razmere, v katerih mora živeti s svojimi otroki.

»Tak ti res greš, Tončka? Pravijo, da ti je poslal denar za pot.«

»Da, grem.«

»Daleč pojdeš.«

»Daleč.«

»Kar s teboj bi šla,« se je oglasila Marija.

»Vi bi šli, teta?« se je začudilo drugo dekle. »Kaj pa mož in otroci! Kdo vam bi verjel!«

»Jaz tudi pojdem,« se je oglasila Angela. »V mesto, tako na pol imam že izgovorjeno službo. Pa ti, Francka?«

»Jaz bom kar doma.«

»Aha, že vemo. Janez ti meša glavo. — Kdaj bo pa pri tebi poroka, Tona?«

Sedaj je še Tona povabila oči za Francko, lahna rdečica ji je spreletela lica, odgovorila ni.

Ko so zopet žele, dekleta niso pela. Marija pa si ni mogla kaj, da ne bi pogledovala na cesto, ki se je vila po dolini v nedogled.

III

Ko je prišla Marija zvečer domov, se je lotila dela, ki ga je bila čez dan zamudila. Skuhala je večerjo možu in otrokom, spravila je male spat. Po hiši je bilo vse umazano in smetno, po stopnišču je bilo polno peska in kamnov, ki so jih nanosili otroci; stanovali so na tujem in kaj bi dejal gospodar, če bi nenadoma prišel z mesta in bi videl, kako imajo zanemarjeno? Pomila je posodo, tla v kuhinji in stopnišče, nato je sedla za mizo in je ob petrolejki šivala pozno v noč.

Na eni postelji je spal njen mož, smrčal je, tam je bilo tudi njeno ležišče. Na drugi postelji sta spala Janez in Jakec, Dragec in Tone pa sta ležala na tleh blizu štedilnika, da ju ni zeblo. Mali Srečko pa je bil v vozičku. Krog enajstih se je obrnil njen mož na postelji in zagodrnjal:

»Ugasni že vendar luč, saj človek še spati ne more!«

Nič ni odgovorila, tiho je vstala in je poiskala debel ovojni papir. Zagrnila je luč in šivala naprej. Trudna glava se ji je čedalje bolj sklanjala nad mizo, veke so ji bile svinčeno težke. Črez dobro uro se je mizar Jože zopet oglasil:

»Pojdi no že enkrat spat! Koliko petroleja boš zopet porabila. Kdo ga bo plačeval?«

Zdelo se je, kakor bi bila Marija, ki je bila sicer velika in močna žena, vsako minuto manjša. Naslonila je glavo na roko in je omotična premišljevala, kako bi mogla vendarle delati podnevi tudi doma. Nikakor ni bilo mogoče, če je hodila na dnino. Kako naj bi čedno opravila otroke, kdaj bi naj zašila, če dela vse dni izven doma. — Otroci pa imajo kruh, kadar dela.

Črez dan se Jože ni pretegnil nikdar. Hodil je po delavnici, ki je bila nameščena v kleti z merilom v roki vse dopoldne, nekaj je črtal po deskah, zmerjal je pomočnika in mu ukazal to in ono, nato je šel gori, sedel na solncu in gledal predse. Dobro se mu je zdelo in na smeh se je držal. Ko so prišli otroci, je vzel mala dva v naročje in se z njima igral, nato jih je gugal na gugalnici. Nenadoma se mu je zazdelo, da gugalnica ne stoji na pravem mestu in lotil se je prestavljanja. Otrokom je bila ta igra všeč in pomagali so mu z različnimi nasveti in vprašanji. Tako je bilo pozno popoldan, gugalnica je stala že na novem mestu, ko sta prišla zakonca pogledat pohištvo, ki sta ga bila že davno naročila. »Pokaži, Jože, kako si napravil!« ga je pozval mož, »težko že čakava, ti naju imaš pa kar naprej za norca.«

»Takega pohištva ti ne bo nihče napravil, pa magari bi ga naročil iz mesta. Zato pa moraš čakati. Pripravil sem zanj najboljši les, le suh noče prav biti.«

»Svoje marnje kar drugim stresaj, ki te bodo hoteli poslušati. Mene že ne boš! Pol leta si imel čas! Pokaži, kaj imaš, drugače pa zbogom. Saj so še mizarji na svetu!«

Jožetu je bilo precej vroče, zvijal se je in zvijal na vse načine, nazadnje se je odrezal:

»Konec tedna bo vse gotovo, drugo nedeljo boš imel že vse postavljeno!«

»Tako in podobno si mi že stokrat dejal. Pokaži, kaj si napravil, sicer pa grem!«

In že je rinil proti delavnici. Jože je videl črne in zelene oblake. Kajti v delavnici ni bilo niti pol omare! Zato je poskusil še poslednje. Obrnil se je do neveste, do žene, pogledal jo je z najmilejšim pogledom svojih vodeno modrih oči, zašepetal ji je nekaj na uho, da je zardela, se jezila in se ji je samò smejalo, nato se je obrnil k ženinu, kakor bi o pohištvu sploh nikdar ne bilo govora:

»Presneto fletno ženo imaš. Menda je nisi vreden!«

Ženinu se je dobro zdelo, ustavil se je ob vratih:

»No, pa glej, da bo do sobote narejeno!«

Jože je bil še enkrat mlajši in zgovornejši, vodil ju je proč od sumljive delavnice in je kar žuborel same prijaznosti.

Ko sta bila z ženo doma, je mož dejal:

»Vidiš ga, hudiča, že zopet me je nabrisal! To pa rečem. Če do sobote ne dobim pohištva, ga bo delal Anžlovar z Lemenic.«

V soboto pohištva ni dobil in delo je res oddal Anžlovarju.

Popoldan, ko so mlajši spali, je desetletni Janez pomagal pri sosedovih in si je zaslužil dva dinarja. Spravil ju je globoko v žep in je v mislih kupil zanj že vse, kar potrebujejo: sol, petrolej, mast, hlače zase in za bratca, čevlje, predpasnik zase — in še bonbone. Jože je pa takoj nato izvelkel iz njega skrivnost, zaplenil mu denar in je šel po tobak. Janez je žalostno gledal za njim, čeprav je bil tega že vajen. Stokrat je bil že sklenil, da se bo potajil, ali vendar ga je oče vedno premotil, da sam ni vedel kako. Pritožil se je materi, brž, ko je prišla domov. —

Sedela je vsa sključena za mizo. Zoprn ji je bil vonj, ki se je dvigal iz njegove postelje, vzdrgetal je, če se je obrnil. Bala se je, da se bo zopet oglasil. Misli in čustva so se križala po njej. Utrujena je bila do smrti ali vendar ji je bilo nenadoma jasno:

»Ne, tako ne gre več naprej.«

To noč je sklenila, da se bo odpravila. V mesto pojde, otroke bo vzela s seboj.

»Vsak človek išče dela, hvaležen je, če lahko prime za delo. On pa postopa!«

Poiskala si bo službo, delala bo brez prestanka, da jih bo preživljala in vzgojila. On pa naj bo, kjer hoče!

Ko se je odpravila spat, je vzela staro pregrinjalo, legla na tla poleg malih dveh in ni zaspala do jutra.

Ko se je jelo daniti, je vstala, zamesila je kruh. Oprala je, kar je bila zvečer zašila. Opravila je otroke. Ko je vstal mizar, je bil kruh že skoraj pečen. Otroci so presrečni čakali nanj — kadar je mati hodila na delo, so imeli vedno kruha dovolj.

Marija pa je gledala Jožeta in čustvo, ki ga doslej ni bila poznala, je jasneje in jasneje vstajalo v njej. Bilo je prepreženo, mešanica nevolje, prezira, odpora in besnega sovraštva. Umival se je in odvraten ji je bil, mraz jo je obšel, ko je zagledala njegove obrasle roke.

IV

Marija je imela brata v mestu, pisala mu je in ko je dospelo njegovo pismo, se je posvetovala z Janezom.

»Kar pojdiva, mati, jaz se bom pa šel za mehanika učiti. Ko bom velik, bom za vas vse zaslužil. Tačas boste pa vi. Kar pojdite v tovarno!«

»Pa oče?« je nesigurno vprašala.

»Prišli bodo za nami. Bodo pa v mestu delali.«

»In če bi šli sami?«

»Kar pojdimo, mati. Bom že jaz kaj zaslužil. Če bi bili oče tam, bi mi itak vse pobrali. — Pa vlake bomo videli, tramvaj in cirkus. Kar pojdimo!

Marija je premišljevala in računala, če je imela količkar časa. Napisala je drugo pismo. Naročila je bratu, naj ji poišče stanovanje, naj piše, koliko stane in ali ni vlažno. Sama pa se je resno odpravljala. Pregledala je vso obleko, kar je imela zase in za otroke, posteljnino, pohištvo. Prala in šivala je še delj, kakor popreje. Obšlo jo je kakor mrzlica. Delala je s potrojeno silo, nikdar ji ni bilo dovolj narejenega. Obšla jo je delovna strast, ki ji ni dala počitka ne podnevi ne ponoči. Venomer je karkoli drgnila ali pa je brskala po predalih in po omari. Nikomur ni ničesar omenila, razen Janezu.

Če je zagledala svojega moža, se ga je ognila, če je le mogla. V vsej ogromni nevolji, odporu in sovraštvu, ki ga je v trenutkih občutila do njega, se je včasih zganilo nekaj majhnega, občutje, ki ji je od časa do časa jemalo gotovost. On tega ni opazil. Žvižgal je, se grel na solncu in brskal po delavnici. Prav nič ni vedel za njeno odločitev, prav nič za njeno tavanje. Če je pozno ponoči legla na tla, mu je bilo všeč. Da se ga je izogibala, se ni domislil. Vročina je bila huda in prostora je bilo itak malo.

Njo pa je bolel njegov glas, njegovo dihanje se ji je upiralo. Če je slisala njegove stopinje, jo je spreletel mraz.

Tako je živela iz dneva v dan, ko je dospelo bratovo pismo. Delo bi dobila v tovarni, tudi kuhinjo in sobico v predmestju za mal denar.

V

Lepega jesenskega nedeljskega popoldneva je sedela Marija na vrtu in šivala. Otroci so bili na sosedovem travniku. Bilo je toplo kakor poleti. Komaj zaznaven veter se je lahno dvigal iz doline. Iz zemlje je puhtelo in vonjalo čisto jesensko razpoloženje, pol zrelo, pol otožno, pol hrepeneče pričakujoče. Mariji je bilo, kakor bi jo dih vetra odnašal s seboj, zdelo se ji je, kakor bi se bila sprostila preko vse pokrajine. Mehkoba, ki je zadnje tedne ni poznala, se je polasčala njene volje, misli so bile nedoločne, kakor izgubljene. Njenih udov se je polasčala utrujenost. Izza ogla se je pokazala mizarjeva postava.

Tedaj je položil roko okrog njenega vratu. Prižel je svoje lice k njenemu in prisedel k njej. Bil je praznično opravljen, zal fant, kakor jo je bil zasnil nekoč pred desetimi leti.

Predala se je trudni prijetnemu čustvu, ni se odmaknila, tudi svojo glavo je položila na njegovo ramo. Vse, kar si je v njej želelo zatočišča, utehe, nežnosti in tolažbe, se je predalo možu, ki je bil na prazničen dan ljubezniv, kakor je bil nekoč, pred davnimi dnevi.

Pozabila je vse, brez misli se je predajala omotici, v katero so jo zazibavale njegove moške roke. Prisluškovala je, kako se je veter igral z njegovimi besedami.

VI

Tako je Marija pozabila, da ni več dekle, pozabila je na čas in na tisočero brig.

Ko je prišel dan, ki ga je bila določila za odhod, se ni odpravila. Kakor zemlja se je tudi njeno telo pripravljalo, da bo znova rodilo. Rodilo bo človeka, ki si ga mati ni želela, človeka, ki bo v mladosti stradal kruha.

Jesen jo je zapredla v čvrste pajčevine.

Nikdar več se ni odpravljala na pot. Udala se je. Megle, ki so se dvigale z doline, so se le od časa do časa tiho, nalahno in skrivaj dotikale njenega srca.

BEBICA

(Živalska zgodba.)

JANEZ BOŠTJANČIČ

Popolnoma nepričakovano smo jo dobili. Elegantna Zagrebčanka, ki je stanovala pri našem gospodarju, jo je prejela v dar od bogatega gospoda, svojega najvztrajnejšega in najbolj nadležnega snubca.

Bebica je bila majhen japonski pinč in ko je prišla k nam, je bila stara komaj dva meseca. Vsa mehka in okrogla je bila, podobna rjavi svileni kepici. Imela je majhen, okrogel gobček s potlačenim in prifrknjenim noskom in videti je bila zelo predrzna. Njene oči so bile velike, rjave, podobne dvema izbuljenima krogla. »Kako je grda«, so dejali nekateri, ko so jo zagledali. Drugi: »Kako je srčkana.« Vendar je potovala tako pri prvih kakor pri drugih iz rok v roke, iz naročja v naročje.

Ko jo je njena lastnica izročila našemu gospodarju, pri katerem smo bili na hrani in pri katerem je tudi sama stanovala, je dejala s pravim hrvaškim patosom: »To je edino, kar imam v življenju. Bebica je moje vse. Pazite nanjo kakor na punčico svojega očesa.« Potem je vsula nanj cel kup navodil in prepovedi: s čim jo je treba hraniti, kako negovati. Ne kopati je, ne pustiti drugih psov blizu, najmanj pa ji dati mesa; za tem da bi poginila kakor za strupom.

*

Ko je prišla Bebica iz rok svoje gospodarice, je bila prava igračka: vsa nafrizirana, napudrana in neparfemirana, s sinjo pentljico okrog vratu. Prav za prav je imela zelo malo pasjega na sebi; preje je bila podobna mali, nagajivi opici. In občutljiva je bila, kot da bi bila iz stekla. Samó za noge da si jo dvignil, pa je zacvilila, kakor da jo hočeš odreti. Ampak življenja je bilo v njej, igračastega, razposajenega življenja, da je z ničemer ni bilo mogoče ugnati.

Zora in Silvica, gospodarjevi hčerki, sta se takoj zaljubili vanjo. Nista se je mogli ne nagledati, ne napestovati. Ves dan sta se igrali z njo,

kakor s pravo tovarišico. Bila je pa tudi za vse sposobna. Bistro, predrzno je gledala v svet, kot da bi bilo vse njeno. Dala se je loviti in tudi sama lovila. Ponoči je sicer spočetka še spala pri svoji gospodarici. Toda komaj jo je zjutraj ta prepustila domačim, je otresla puder s sebe, parfem se je razkadil in iz damske igračice, psička za v naročje, se je razvil pravi mali satan, ki je s svojimi porednostmi in s svojim laježem napolnil vso hišo.

Dama, ki ji je bil psiček njen ljubljeneec, njeno »vse«, se ga je pomalem odvadila; zelo redko je še primarširala v jedilnico v svoji kričeče rdeči, vihrajoči pižami in naposled je za nedoločen čas odpotovala v Zagreb, prepustivši Bebico našemu gospodarju v varstvo.

*

Tedaj je otresla Bebica še zadnje zanikrnosti razvajene damske igračice raz sebe. V kuhinji je bila nekje izvohala kost in to je bil signal, da so se naenkrat prebudile v njej vse pasje strasti. Hlastno je popadla ogrizek in ko se ji je Silvica približala, je besno zarenčala. Hotela ji ga je iztrgati. Bebica je položila svoje tačke nanj in zalajala kakor pravi, velik pes. Potem je ugriznila deklico za roko, do kosti pa le ni pustila. Silvičina mama je trepetala, kaj bo dejala Bebičina lastnica, če bi živalica poginila, toda mrcinici je menda meso v vsakem pogledu godilo: odslej ji ni bilo več do močnatih jedi in do slaščic. Hotelo se ji je mesa. Samo riž ji je šel še v slast: Silvica in Zora sta dejali, da zato, ker je pinč z Japonskega. Tam da vsi jedo riž.

Sedaj sta se šele prav gospodar in njegova gospa zaljubila v Bebico. Bebica je bila prva in zadnja pri hiši. Njej je bilo dovoljeno vse. Celó prepotrebni obiski v sobi njene gospodarice, kjer si je izbrala za svoje malo čedne namene prav posebno mehak tepih.

Komaj za dve slabi pesti je je bilo: ali njen lajež je odmeval po celem stanovanju. Spoštovanja ni imela pred nikomer. Stopil si v obednico, noga se ti je zataknila. Pogledal si — Bebica ti je visela na hlačnici. Sedel si za mizo, Bebica ti je razvezala čevelj. Posadil si jo poleg sebe na stol. Gledala te je s svojimi izbuljenimi, prefriganimi očmi. Nagovoril si jo; v odgovor ti je prhnila dva mokra curka iz svojih na stežaj odprtih buldogskih nosnic v obraz in skočila s stola. Pri tem je bila tako smešna, da si se moral, čeprav te je na tihem jezilo, smejati. Vso okolico si je podvrгла — človek sam ni vedel, s čim.

*

Čez zimo in na spomlad smo imeli v gosteh Tigra, krasnega progasto sivega mačka. Pripadal je, kolikor se more to sploh o mačkah trditi, hišnemu pazniku, ali za svoj dom si je izbral našega gospodarja. Prikle-nile so ga bile nežnosti in materijalne dobrote, kar je vračal, prav po mačje, s čuvstvi pripadnosti in z laskanjem. Ko je odhajala zjutraj gospodinja na trg, jo je kavalirsko spremil do vežnih vrat, in ko se je vračala, ji je prišel po ulici daleč naproti. Gospa se je sklonila k njemu: vzpel se je na zadnjih nogah, vzbočil hrbet in se počasi in s celim telesom, s sladko priliznjenim brundanjem, obdrgnil ob njenem obrazu. Navadno je ležal pod štedilnikom in dremaje in mežikaje zadovoljno predel. Vse goste je poznal in se zdaj temu, zdaj onemu hinavsko polaskal. Samo gospodu Milanu se je izognil, kakor hitro ga je zagledal.

Enkrat samkrat je bil surov nasproti njemu: Tiger si ga je bil za vedno zapomnil.

Čepeč tako v svojem kotičku, je bil podoben malemu hišnemu demonu, ki čuva nad blagodatjo domačih, dokler mu izkazujejo naklonjenost.

*

Ali njegova resnična srčna vez, morda njegova slabost, je bila mala Silvica. Ona si je lahko dovolila z njim vse, kar se ji je zahotelo. Včasih ga je prišla za rep in ga tako vlačila po celem stanovanju. Niti sence odpora ni pokazal. Vrgla ga je v zrak, da se je trikrat prekopicnil okrog svoje osi. Niti zagodrnjal ni. Še rep je dvignil in se ji prislinil ob noge. Nasproti njej ni poznala njegova potrpežljivost mejā.

In Silvica je bila živ vrag. Pred tremi leti ji je bil bratranec s sekiro odsekal polovico prstanca na desni roki. Ali to je ni ostrašilo: kjer se je dala početi kakšna drzovitost, Silvica jo je počela. Plezati po oknih in balkonih, skakati pred drvečimi avtomobili, zabresti na sredo reke, vse to ji je bilo malenkost. Njeni starši so potili pravi križev pot; ni minil dan, da bi bila šla spat brez praske ali hujše ogrebotine. Kar ji je prišlo pod roko, je bilo izročeno razdejanju. Pupam je že prvi dan, ko jih je dobila, polomila ude in strla glavo; in to čeprav ji je bilo že osem let.

*

Ko je Tiger prvič zagledal Bebico, je dvignil glavo in dolgo nepremično in pozorno meril novodošlo. Njegove rumenkaste oči so s sumnjo sledile njenemu kretanju in zdelo se je, kakor da mu je zastal dih.

Komaj ga je Bebica zapazila, se je brezobzirno zaprašila vanj in zalajala. Tiger se je previdno umaknil, naježil dlako in sovražno zaprhal. Bebica se je zaganjala vanj, skakala v zrak in ga hotela popasti za uho. Najbrže ji je bilo bolj do igre kakor pa, da bi ga hotela zares prepoditi. Ali Tigru ni bilo do takih intimnosti. Postavil je razdaljo med njo in sebe.

V kotu pod mizo je bila skodelica, kamor mu je gospodinja nalivala mleka in dajala drugih jedi. Ko je prišel, je zmerom pogledal, če je kaj v njej. Nekoč je našel mleko in ga začel polagoma lokati.

V kuhinjo je priskakljala Bebica. Zagledala je Tigra pri jedi, približala se mu in objestno vtaknila svojo debelo glavico v skledo. Tiger se je prhaje umaknil, ali ko je videl, da Bebica ne odneha, je dvignil taco in česnil z njo psička za uho. Bebica je zacvilila in zbežala.

Prav tisti trenutek je vstopila Silvica. Videla je, kaj se je bilo zgodilo. Srdito je pograbila Tigra, naklestila ga in ga treščila skozi vrata. Tiger je obstal na pragu, gledal zdaj Silvico, zdaj Bebico, zdaj nas, kakor bi še vedno upal, da se je Silvica samo pošalila in poigrala. Celo približati se je hotel zopet. Tedaj pa je Silvica izpustila Bebico, ki jo je bila vzela v naročje, stopila k Tigru in ga brenila čez prag, ven, na hodnik, v temo.

*

Zglašali smo se in okregali Silvico. Izgovarjala se je, prav po otroško, da je videla, kako je Tiger zjutraj prežal na kanarčka v kletki. Ko pa smo ji dokazali, da je videla to že nešteto krat in da vé, da maček itak ne more do njega, je brez ovinkov priznala, da ji je postal Tiger, odkar so dobili Bebico, odvrten in da ga ne more več videti. Tako okrutni

so samo otroci proti stvarem, ki so se jih naveličali, in ženske proti ljubimcu, ki so ga zamenjale z drugim...

Tigra ni bilo tri dni na spregled. Potikal se je po dvorišču in če je šel slučajno kdo izmed nas, ki smo obedovali ali stanovali pri našem gospodarju, mimo, je zbežal, kakor da vidi v njem svojega najhujšega sovražnika.

Četrty dan se je nenadoma prikazal proti večeru na hodniku pred kuhinjo. Priplazil se je bil po ozkem stranskem stopnišču, po katerem je bil dostop h kuhinji, in obstal pred pragom. Vrata so bila odprta. Pramen svetlobe je padal na hodnik. Tiger se mu je previdno izognil in sédel v nerazsvetljeni del.

Bebica ga je prva opazila. Zalajala je in se zaprašila proti pragu. Gospodinja je pogledala in ko je videla Tigra, ga je prijazno ogovorila. Ali Tiger je prhnil sovražno in se naglo umaknil prav do stopnišča, kakor da si hoče zavarovati možnost pobega.

Hoteli smo se mu približati in ga zopet sprejeti medse. On pa je v divjem diru zbežal po stopnicah.

Prihodnji večer je zopet prišel. Delali smo se, kakor da ga ne opazimo. Sédel je v temen kot in strmel v kuhinjo skozi odprta vrata.

Silvica in Zora sta se vrnila z Bebico s sprehoda. Bebica je popadla kost, se začela igrati z njo, premetavati jo in končno legla sredi kuhinje na tla.

Tiger je sledil s svojimi rumenkastimi, fosforescirajočimi očmi sleherni njeni kretnji. In ko se dolgo ni premaknila, je počival njegov mirni, zagonetni pogled nepremično na njej. Ni se ganil in ni odmaknil oči, kakor da je vse ostalo mrtvo zanj. — Tako strmi zavrženi angel v izgubljeni raj, kjer se igra njegov srečni tekmeč, ki ga je bil izpodrinil. — O, kako sem takrat čutil z njim! Bebica pa je neusmiljeno paševala v hiši in vsa čustva, vse nežnosti, so veljale njej.

*

Nekoč smo po kosilu navijali gramofon. Sedeli smo v obednici za dolgo mizo in Bebica je bila z nami. Posadili smo jo na stolicco nasproti gramofonu; mirno je poslušala in strmela v aparat. Bila je zopet enkrat lepo sfrizirana in napařfemirana (odkar jo je naš gospodar, še vedno sicer zaradi svoje gopé napol na skrivaj, pital z mesom, je dobila tipičen duh po zvereh) in sinja pentlja ji je prav koketno visela okrog vratu.

S plošče je zadonelo:

»Ona je danes kraljica...«

Vsi smo se nehote ozrli v Bebico. Nepremično je sedela na svojem stolu in se držala svečano in neznansko grdo s svojim prifrknjenim noskom in buldogskim gobčkom, kakor se grdo in svečano ni držal morda niti sam cesar Franc Jožef, ko je sedel na svojem tronu in sprejemal ministre. Zdelo se je, da ji ni nič bolj samoumevnega, kot da je vse, kar je okrog nje, ljudje, gramofon in pesem, ki je donela z njega, samo zavoljo nje in njej v čast. Mož z rjavimi očmi se je sicer ozrl v plavalaso in plavooko deklico, ali Bebica in tudi drugi niso tega opazili.

S plošče pa je glasno donelo:

»Ona je danes kraljica...«

*

Na Donavi, kamor smo se hodili kopat, je Bebica kmalu postala gospodarica plaže. Vsi, ženske, moški, otroci, so jo občudovali in ljubkovali. Če bi ne bila smatrala teh časti za nekaj tako samo po sebi umevnega, bi se bila gotovo prevzela. Že po poti, ko smo jo nesli na rokah, nismo imeli miru pred občudovalci. Star, zamišljen gospod je nenadoma zaustavil korak, obraz se mu je razlezel v prijazen nasmeh, stegnil je roko in nežno pobožal Bebico po glavi. Gospe, gospodične so pristopile k nam in bile polne ljubeznivosti zanjo. »Mama, poglej kakšen kužek! Ali je morda opica?« Deček se je ni mogel ne nagledati, ne nabožati.

Na čolnu, s katerim smo se prepeljali preko Donave, je bila spočetka zelo nemirna. Nekam čudno in tesno ji je moralo biti; nekoč je skočila iz naročja našega gospodarja preko roba čolna naravnost v reko. K sreči smo jo imeli privezano na vrvi in ko smo jo potegnili iz vode, je bila vsa polizana in čisto podobna podgani. Pozneje smo jo proti predpisom njene gospodarice večkrat okopali. Pa tudi sama je rada skakala v vodo, kadar je videla, da so zabredli vanjo drugi psi. Čeprav je bila tako majhna, ni hotela v ničemer zaostajati za drugimi.

Že prvi dan, ko smo jo pripeljali na Donavo, je sklenila veliko prijateljstvo s Hekijem, velikim, sivim volčjakom, ki je bil tudi sicer naš sosed. Nasproti Bebici je bil najbolj potrpežljiva žival, kar sem jih videl. Skakala je ob njem, ga grizla, se podila za njim in se dala sama loviti; če ni s skokom dosegla njegovega ušesa, se je pokorno sklonil ali pa celo legel, da se je lahko obesila nanje. Sploh je gospodarila z njim kakor razvjen otrok s svojo guvernanto, ki je zaljubljena vanj. Tudi drugi psi — na Donavi jih je bilo celo krdelo — so se smukali okrog Bebice in bi se bili radi z njo igrali. Ali malo se niso upali zaradi Hekija, malo pa jih je bilo tudi sram, kakor je sram siromašnega dečka pred zelo lepo in zelo razvajeno deklico iz bogate hiše. Nekoč sem videl črnega psa, kako je legel pred Bebico in se pustil, ne da bi se ganil, neusmiljeno mrcvariti od nje. Ko je zagledal Hekija, je planil kvišku, stisnil rep med noge in jo ucvrl k svojemu gospodarju. Bebica je mislila, da je to igra; stekla je za njim in ko ga ni mogla dohiteti, je nejevoljna srdito zalajala.

Kar je bilo živega, ne ljudi, ne živali, se ni bala. Pač pa se je bala vseh trobečih vozil, posebno avtomobilov. Kadar smo jo nesli po cesti v naročju in je zadonela hupa, je zadrgetala po vsem telesu, cvilila in grizla okrog sebe in hotela pobegniti. Ni je bilo moči vtolažiti.

*

Kakor strela z jasnega je udarila tedaj novica, da bo morala Bebica od našega gospodarja.

Gospod, ki jo je bil podaril dami v vihrajoči pižami, se je nenadoma pojavil in dejal, da prihaja iz Zagreba nalašč po Bebico. Mama gospe, njene lastnice, da jo v njenem imenu zahteva k sebi. Naš gospodar se je prestrašil, kot da bi šlo za njegovega lastnega otroka. Ves bled je prišel v kuhinjo povedat vest. Silvica in Zora sta planili v jok. Toda njuna mama, naša gospodinja, se je domislila, da je Bebičina lastnica prepovedala izročiti komurkoli živalico razen njej.

S tem izgovorom se je vrnil gospodar h gospodu iz Zagreba. Oni je pokazal pismo, v katerem ga pooblašča mati Bebičine lastnice, da pri-

vede psička s seboj. Ali naš gospodar ni odjenjal. Tisti večer je moral oditi nevšečni gospod, ne da bi bil kaj opravil.

Medtem smo imeli mi pravi bojni svet. Drugo jutro je šel naš gospodar k advokatu, zastopniku dame v vihrajoči pižami, in mu povedal zadevo. Mož se je nasmejal. Povedal je, da njegova klijentinja ne mara za nadležnega in bogatega snubca, pač pa je zato tem bolj z njim zadovoljna njena mati. Zato da ne sme izročiti Bebice, s katero hočeta najbrže mati in ženin terorizirati svojeglavo in razvajeno hčer oziroma nevesto, ki se sedaj sprehaja ob morski obali in o zadevi najbrže ničesar ne ve.

Bil je pravcati praznik za nas, ko se je vrnil gospodar z veselo novico. Silvica in Zora sta objemali in poljubljali Bebico, kakor bi se jima bila v njej povrnila izgubljen sestrice. Bebica pa, ki očitno ni slutila, kako nevarno so se bile pravkar zategnile niti njene usode, je sprejemala ta novi naval nežnosti samo po sebi umevno, kakor da so samo posledica vsesvojevalne sile njene ljubkosti.

Prihodnji dan je bil nevšečni gospod trikrat pri našem gospodarju. Grozil je, rotil, zahteval. Potem je moledoval, prosil in nudil garancijo. Na štiri tisoč dinarjev je prišel in poleg tega še ponujal lepo podkupnino. Ali naš gospodar bi ne bil dal Bebice za noben denar. Ko je zvečer naposled, mrmrajoč grožnje med zobmi, odšel na vlak, smo se tiho in veselo smejali za njim.

*

Zopet smo se hodili kopat na Donavo in zopet je Bebica vsemogočno paševala na plaži v svojem svilenem rjavem kožuščku in s svojim buldopskim gobčkom à la cesar Franc Jožef. Ko smo se vrnili proti večeru domov, se je na napol razsvetljenem stopnišču prikazal Tiger, sédel v temen kot in nepremično motril Bebico. Bila je utrujena in je legla točno na sredi kuhinje na tla. Vsi smo se ji morali izogibati in nikomur ni prišlo na misel, da bi jo motil. Tako je včasih prespala dve uri, ne da bi se bila zganila, in Tiger ni ves čas niti za trenutek odmaknil oči od nje. Skozi poltemo sta fosforescirali dve rumenkasti zvezdi in njuni žarki so padali na volneno rjavo kepico, ki je ležala sredi kuhinje, in njihova svetloba je bila kakor svetloba dveh nepremakljivih stalnic. Kakor uklenjen od neodoljivega čara tega čudovitega bitja, kateremu smo podlegali ne le mi, marveč sploh vse, kar je bilo živega, je ždel pred pragom in strmел v njo, ki je bila vzrok njegovega poraza in njegovega gorja. V teh zadnjih mesecih je bil strahovito shujšal. Dlaka se mu ni več svetila, niti se mu ni več gladko prilegala; mršav in razmršen je hodil okrog in večkrat sem ga na dvorišču spoznal samo po tem, da je pred menoj sovražno pobegnil.

Ko se je Bebica odpočila, je zopet začela svoj večerni ples. Vse njeno življenje je obstojalo samo iz zabave, igre, veselja. Od nekod je privlekla vrvico. Eden izmed nas je prijel za konec in vlekел Bebico, ki se je z gobčkom zagrizla v drugi konec, po celi kuhinji. Kakor razčeprena žaba se je uprla ob tla, renčala in se tresla od jeze, očitno zato, ker ni bila dovolj močna, da bi nas potegnila za seboj. Tako razkoračeno smo jo na vrvici dvignili v zrak, ne da bi kaj popustila. Če si pogledal na hodnik, v temo, si opazil Tigra, kako je, kakor od magnetične moči pritegnjen, obračal glavo za Bebico. Čutil sem: v njem je bilo pekló.

*

Prišel je telegram iz Zagreba: »Izročite Bebico mami.«

Zopet je bila vsa hiša narobe. Gospodar je dejal: »To je nov trik nadležnega snubca, da izvršuje pritisk na neusmiljeno ženo. Nič mu je ne damo.« Vendar si čutil strah v vseh kotih. Zora in Silvica sta sklenili, da pojdeti za nekaj dni z Bebico k teti na drugi konec mesta. Ali gospodar je dejal, da se mora preje pogovoriti z advokatom, ki je zastopal lastnico. V vseh si čutil vznemirjenje.

Tisti dan je izjemoma prišel Tiger že opoldne pred prag in postajal po hodniku okrog kuhinje. Ko ga je Silvica zagledala, je vzklopela od jeze. »Sedaj se veseliš, kaj?!« je zavpila nanj in ga hotela udariti. Ali Tiger se ji je umaknil. Vendar se je kmalu zopet vrnil, kakor da sluti, da se pripravlja okrog Bebice nekaj posebnega.

Samo Bebica kakor da ne vé in ne vidi ničesar. Rojeni za veselje, za uživanje, ji je bila tuja vsaka boleost. Ni se mogla umisliti, da utegne tudi njo doleteti nesreča.

Popoldne je nenadoma obstal pred hišo taksi. Iz njega je stopila gospa, ki je skušala s pudrom in šminko zakriti svojo postarnost. Predstavila se je za mamo Bebičine lastnice in dejala, da hoče likvidirati stanovanje svoje hčere, ki da se več ne namerava vrniti v Beograd. Plačala je najemnino za mesec dni, šofer je pospravil stvari v kovčege, in potem je zahtevala Bebico.

Zora in Silvica sta napeto poslušali pred vratmi. Ko sta slišali, kaj zahteva gospa, je Silvica naglo stekla v sobo, kjer sta imeli zaprto Bebico, jo vzela in zbežala z njo po stranskem stopnišču na dvorišče. Oče jo je dohitel.

Ves bled je bil. Molče je vzel Bebico in jo odnesel h gospej. Spremili so jo do veže, kjer je čakal taksi. Silvica in Zora sta zajokali. Gospa je dejala, da bi ju utolažila, da čaka Bebico ženin in da jima bo poslala drugo, mlado Bebico. Potem je stopila v taksi.

Bebica ni še ničesar razumela. Samo ko jo je gospodar izročil gospej skozi okno avtomobila, je malo pobrcala.

Šele ko je zabrnel motor, je postala nemirna. Pogledala je gospodarja, njegovo gospo, Silvico in Zoro. Hotela je k njim.

Taksi se je premaknil. Bebica se je skušala izmotati iz gospejinih rok. Ko je videla, da ne more in da se zmerom bolj oddaljujejo, so dobile njene velike, izbuljene oči izraz neskončnega začudenja. In ko so odbrzeli, je bil njen pogled tako neizmerno žalosten, da se tudi gospa in gospod nista mogla več vzdržati. Solze so jima stopile v oči.

»Nikdar več tuje živali v hišo,« je dejal gospodar.

Tedaj je Silvica zapazila Tigra, ki je sedel na pragu in mežikaje gledal za avtomobilom.

»Sedaj boš zopet ti dober,« je dejala okrutno skozi jok. Toda Tiger je prhnil sovražno in se prihuljeno odplazil na dvorišče. Praga našega gospodarja ni prestopil nikdar več.

*

Izvedeli smo, da se nadležnemu snubcu teror z Bebico ni posrečil. Dama v vihrajoči pižami jo je bila že davno pozabila in si našla nadomestilo v lepem mornariškem častniku. Bebičina nadaljna usoda je bila, kot pravijo, žalostna. Ker se ni hotela več izpremeniti v psička za v naročje, so jo oddali drugam. Menda je od žalosti nad spoznanjem, da se svet vendarle noče vrteti okrog nje, poginila.

CRÉMIEUX O PIRANDELLU

O priliki podelitve Nobelove literarne nagrade italijanskemu dramatikumu Luigiju Pirandellu prinaša »La Revue de Paris« izčrpen informativen članek, ki ga je napisal urednik pariške revije za primerjalno literaturo, Benjamin Crémieux.

— Pirandello se je rodil leta 1867. v okolici Girgentija, kamor se je zatekla njegova mati pred kolero. Oče je ostal v mestu in je zbolel. Komaj je nekoliko okreval, je šel obiskat ženo, ki ni ničesar vedela o njegovi bolezni. Ko je ugledala njegov od bolezni nakaženi obraz, se je tako prestrašila, da je nekaj tednov prezgodaj rodila otroka. Ta otrok je bil Luigi Pirandello.

Pirandello se je pojavil v literaturi z zbirko poezij. Tej literarni vrsti se tudi pozneje ni nikoli izneveril. V tej dobi je prevajal tudi Goetheja in napisal veliko število kritičnih esejev, ki jih je izdal v knjigi »Umetnost in znanost«. Napisal je tudi knjigo »O humorizmu«, v kateri je podal svojo estetsko miselnost. Njegovo leposlovno delo obsega sedem romanov, štiri sto novel in štirideset gledaliških komadov, ki so nastali šele v zadnjih dvajsetih letih.

Če odštejemo od te ogromne množice knjig njegov takoimenovani pirandellizem — ki je poleg Bergsonove filozofije in psihoanalize najbolj razgibal povojni svet in ki daje njegovemu umetniškemu delu šele nekakšno filozofsko enotnost — lahko trdimo, da tvori podlago vsej njegovi umetnosti Sicilija. Pirandello je tipičen in izrazit Sicilijanec. Njegova umetnost in njegovo gledanje na svet sta tesno povezana z vtisi iz mladosti, ki jo je preživel na Siciliji. Pirandellova pisateljska domišljija črpa predvsem iz spomina. Ta igra v njegovem delu sicer drugačno, toda nič manj pomembno vlogo kakor pri Proustu. Njegov spomin, zlasti spomin za lastna imena, je često presenetljiv. Če predstavite Pirandellu na kakšnem sestanku dvajset ljudi, vam bo še po več letih natanko popisal vsakogar izmed njih in se spominjal tudi njihovih imen. Podoben spomin je imel Ibsen, ki si je natanko zapomnil, koliko oken je imela hiša, mimo katere je slučajno šel.

Pirandello, ki je za zabavo tudi mnogo slikal, je zelo dober portretist. Tako si lahko razlagamo njegove nenavadno obširne scenične opazke in pa natančnost, s katero popisuje zunanost svojih junakov. Za Pirandello je važna vsaka malenkost, zanj ni takorekoč nič slučajnega. Pierre Abraham, ki je studiral barvo las vseh Balzacovih junakov, je ugotovil, da avtor »Človeške komedije« ni popisal svojih junakov po resničnosti, marveč jih je skonstruiral po Lavaterjevi teoriji o fiziognomiji. Pirandellovi tipi pa so po svoji telesni zunanosti skoro vedno točen posnetek resničnosti. Njegov biograf Frederigo Nardelli je spoznal v njegovih junakih celo vrsto njegovih sorodnikov in znancev iz vseh družabnih plasti. Koliko važnost polaga Pirandello na telesno zunanost, je najbolj razvidno iz njegove novele »Njegovo Veličanstvo«, ki je zgrajena docela na podobnosti dveh oseb. Župan majhnega mesta postane slaven, ker je podoben kralju Viktorju Emanuelu II. Obtožijo ga poneverbe. Kraljevi komisar, ki je pooblaščen, da razčisti afero, pa je slučajno tudi

zelo podoben kralju — »galantumo«. Ta podobnost sproži celo vrsto peripetij.

V Pirandellovih delih nahajamo pravo zbirko najrazličnejših rasnih tipov — grških, saracenskih, normanskih, ligurskih in malteških. Prav tako bi lahko po njegovih popisih sestavili pravi Baedeker Girgentija in okolice, ki ga popisuje stvarno in minucijozno v vseh njegovih izpreminjajočih se in nepovratnih oblikah. Pirandellovo delo torej ni nikaka razumarska konstrukcija, kakor mu tako radi očitajo njegovi nasprotniki, marveč izraz posebnega avtorjevega značaja in njegovega izkustva. Njegovo delo bi lahko po pravici imenovali nekakšen dnevnik njegovih doživetij. Karkoli napiše, povsod prevladuje sicilijanski in še posebej milje njegove družine. Tipičen primer tega miljejnega vpliva je vloga, ki jo igra v njegovih spisih javno mnenje. Siciljanec je, pa naj živi še v tolikem soglasju z običaji, izpostavljen neprestanim komentarjem svoje okolice. V teh majhnih južnjaških mestih, kjer so hiše majhne in kjer prebijejo ljudje dobršen del življenja v kavarni in na ulici, človek nikoli ne uide radovednim pogledom Petra in Pavla. Ta indiskretnost in vsiljivost množice je po njegovem atentat na svobodo posameznika in le še povečuje njegovo osamljenost. To tragično nasprotje med množico in posameznikom je zajel Pirandello kar najbolj vsestransko. Vse njegove drame vsebujejo poleg dejanja še nekakšno zborovsko partijo okolice, ki opazuje in komentira dejanje in često tudi vanj posega. V svojem »Henriku IV.« prikazuje ta boj med človekom, ki se je umaknil v samoto ter med njegovimi prijatelji, ki bi ga radi zopet pritegnili v življenje.

Pirandellova ideologija je le transpozicija in poglobitev njegovega osebnega življenja. V vsem Pirandellu skoro ne najdemo snovi, ki bi ne bila avtobiografska. Njegov stari oče Andrea, ki kljub grškemu imenu (pyr—aggellos) ni bil Siciljanec, ampak Ligurec, se je naselil v Palermu leta 1820. in postal tam bogat trgovec z žveplom. Umrl je za kolero in zapustil približno deset milijonov lir današnje vrednosti ter štiri in dvajset otrok. Najmlajši med njimi, Stefano je bil oče Luigija Pirandella. Ta se je prav kakor cela vrsta njegovih sorodnikov, odlikoval na Garibaldijevih pohodih. Pirandellov stari oče po materi, Giovanni Ricci Gramito, je moral po ponesrečeni revoluciji leta 1848. zbežati na Malto. Po njegovi smrti je njegov brat, ki je bil kanonik v palermski katedrali in navdušen pristaš napoletanskih Burboncev, sprejel njegovo vdovo in skrbel za njegove otroke. V Pirandellovih novelah nahajamo vse polno patrijotov in izgnancev, ki se pritožujejo nad nehvaležnostjo italijanske vlade, vse polno stricev-kanonikov in (Pirandello je velik nasprotnik klerikalizma) vse polno duhovniških dogodivščin.

Pirandellov oče je bil visoke postave (meril je skoro dva metra), mati pa je bila majhna, slabotna in ponižna, pravo nasprotje svojega ogromnega in oblastnega moža. To nasprotje med velikim in majhnim bitjem je obdelal Pirandello v neštetih novelah. Njegov oče je pri neštetih roparskih napadih večkrat ušel smrti (novela »Camizzi«) in se je neštetokrat dvobojeval. Zato srečujemo v Pirandellovih spisih toliko dvobojev, zlasti pa tragičnih dvobojev.

Pirandello je študiral univerzo v Rimu in postal doktor jezikoslovja, kar ni zapustilo v njegovih spisih nobenega sledu. Bil je zelo bogat, tako

da se je lahko docela posvetil literaturi. Na očetovo zahtevo se je oženil z bogato Sicilijanko, s katero je bil dolgo časa srečen in ki mu je rodila troje otrok. Toda leta 1897. je oče zaradi požarov in ponesrečenih spekulacij gospodarsko popolnoma propadel. Pirandello si je moral odslej sam služiti kruh. Postal je pomožni učitelj na nekem dekliškem zavodu v Rimu, kjer je služboval nad štiri in dvajset let za smešno plačo 91 lir. Vsa ta leta je živel Pirandello v nepopisni bedi in neprestanih duševnih depresijah na robu blaznosti, takorekoč vsak trenutek pred samomorom.

Njegov sorojak Luigi Capuana ga je hotel spraviti h gledališču, toda njegovi prvi dramski poizkusi so docela propadli. Medtem pa ga je doletela še hujša nesreča. Njegova žena je dolga leta bolela na možganskem vnetju. Zdaj je nekoliko okrevala, toda zbolela na še hujši bolezni, na težki neurasteniji in neki boleštni ljubosumnosti. Ta rodbinska tragedija, ki jo je s Pirandellovim dovoljenjem popisal njegov biograf Frederigo Nardelli, je zanimiva, ker je skozi dvajset let pronicala v vso njegovo umetnost. Ta tragedija nam najbolj pojasnjuje Pirandellovo ideologijo, ki jo lahko označimo nekako takole: dejstva so nič, važno je le to, kako si jih razlagamo. Pirandello je skozi dvajset let zaman dokazoval svoji ženi, da je povsem nedolžen. Bila je docela zatopljena v svojo utvaro in ni mogla razumeti njegovih dokazov. Njena utvara je bila resničnejša, kakor pa resničnost, sredi katere je živel. Tragedija človeka je v tem, da mora dati svojemu življenju nekakšen smisel in mu neprestano vsiljevati oblike, ki nasprotujejo njegovim nagonom. To je vodilni motiv pirandellizma, to vero je izpovedoval v vseh letih svojega trpljenja. Če poznamo avtorjevo življenje, se nam zazde nekatera njegova dela prave patetične samoizpovedi. Takšen primer je njegov Henrik IV., ki ga je napisal leta 1921., nekaj mesecev po definitivni internaciji njegove žene. »Henrik IV.« je zgodba človeka, ki je zblaznel na maskeradi, kjer se je preoblekel v nemškega cesarja Henrika IV. Po petnajstih letih nepričakovano ozdravi. Toda sedaj je že prepozno, da bi zopet začel staro življenje. Bivši norec rajši zamlči, da je ozdravel.

Pirandello se je takoj v pričetku svojega delovanja pridružil naturalistični šoli, katere glavna zastopnika v Italiji sta bila njegova someščana Giovanni Verga in Luigi Capuana. On je velik nasprotnik D'Annunzia in je silovito napadal njegovo estetiziranje in njegove Nietzschejanske iluzije o moči in o nadčloveku. Pirandellov verizem je sarkastično prikazovanje življenja Sicilcev z vsemi njihovimi predsodki, strastmi, njihovo pohlepnostjo in z njihovim popolnim determinizmom. Norčuje se iz človeške nadutosti in iz vseh človeških naporov, ki bi radi vnesli v ta kaos strasti kakršenkoli red. Njegova avtobiografičnost in njegovo slepo podajanje življenja, takšnega, kakršno je, nikakor ne zmanjšujeta njegove humoristične in tragikomične iznajdljivosti in njegove virtuozne dialektike, ki jo stopnjuje včasih naravnost do paradoksa in do sofizmov.

Svojo definicijo humorizma je podal v eseju »O humorizmu«. Humorist je po njegovem mnenju ustvarjalec, ustvarjalec, ki podreja svoji kritični sili vso čustveno snov, ki mu jo nudita domišljija in opazovanje. V tem smislu moramo razlikovati med humoristično vizijo in med humorističnim subjektom. O humoristični viziji govorimo, kadar umetnik ne reproducira življenja, marveč o njem le razmišlja in ga presoja. Humoristični subjekt pa je človek, ki neha živeti, da bi se lahko opazoval in tol-

mačil svoje življenje. V prvi polovici svojega delovanja, ki ga izpolnjuje skoro izključno proza, se je Pirandello držal humoristične vizije. V drugi polovici, zlasti v svojih gledaliških delih, pa je prešel od vizije k humorističnemu subjektu. Drama pričenja pri Pirandellu v trenutku, ko kak zunanji dogodek prisili človeka, da opazuje samega sebe in prekine življenje, ki ga je živel in ni razmišljal o njem. Pirandellovo gledališče ni tragedija dejanja, marveč tragedija spoznanja. V tem smislu je v svojih dramah dokaj spretno prepletal razumske in čustvene elemente, ki mu jih je nudila njegova silovita in često melodramatska sicilijanska narava. Kjerkoli sta razumski in čustveni element uravnovešena, (kakor na primer v »Vsak ima svoj prav«, v »Šestero oseb išče avtorja«, v »Henriku IV.« in v »Oblačite tiste, ki so goli«) lahko trdimo, da je njegovo delo uspelo, so pa tudi dela, ki mu zaradi pretiranega razumskega povdarka niso uspela.

To je človeški smisel pirandellizma, ki so ga njegovi nasprotniki proglasili za metafizično opereto in ki ga je Pirandello često izrazil na način, ki bi bil vreden Leopardija. V trenutku, ko se obračajo vanj oči vsega sveta, je morda zanimivo vedeti, v koliki meri je njegovo delo sad njegovih solz, njegove krvi in njegovega mesa.

P. D.

P O R O Č I L A

GLEDALIŠKA POROČILA

Olga Scheinpflugova: Gugalnica. Deflacijska veseloigra v štirih dejanjih (7 slikah). Poslovenil Franc Govekar. Režiser: Milan Skrbinšek. Scenograf: ing. arh. Ernest Franz, Premijera: 30. septembra.

1

Komedija Olge Scheinpflugove je preprost, odrsko učinkovit tekst, ki ne razodeva literarnih ambicij. Zasnova in izpeljava nas kmalu prepričata, da je avtorica namepravala podati samo grob fabulističen in figuralen okvir, kamor lahko igralci bolj ali manj svobodno vnašajo svoje odrske domislice. Vsilila se mi je primera z otroško slikanico. Obrisi predmetov so tam že z debelo črno črto zarisani — otrok samo še pobarva prazne ploskve med temi obrisi. Prav tako preprosta je tudi miselnost, ki je rodila to »predlogo za igralce«. To je zdrava, povprečna, specifično ženska miselnost, ki jo lahko opazujemo na trgu, v kuhinji, v salonu, v dobrotelčnih društvih. Tu se s cekerjem v roki ali pri skodelici čaja mimogrede in prijetno rešujejo vsi življenjski problemi — rojstvo ali smrt, ženitev in otroci, služba in slabi časi. Uporabna filozofija, ki preveča te razprave, ljubi prijemljiva, preizkušena sredstva. Moški nastopajo tu kot snubci ali kot zakonski možje, ki imajo »tako čudne navade«, ženske so neveste in gospodinje, socialno vprašanje se reducira na možovo plačo in na živila, ki so se prejšnji teden podražila.

Tako bi lahko tudi miselno ogrodje »Gugalnice« reducirali na tri stare pregovore. Prvič: Stara ljubezen ne zarjavi. Drugič: Kjer je ljubezen, tam je špetir. (Prosto po nemškem: Was sich liebt, das neckt sich). Tretjič: Danes meni, jutri tebi. Zadnjo resnico varijira avtorica nekako takole: Življenje je kakor gugalnica — zdaj si gori,

zdaj si spet doli, zdaj si ti na vrhu in tvoj sosed pri tleh, zdaj je sosed na vrhu in ti pri tleh.

Ta variacija je dokaj zabavno ilustrirana:

Bogata gospa obuboža, njena kuharica podeduje milijone. Posledica: kuharica se preseli v salon, gospa pa v kuhinjo. Hči salonske dame postane tipkarica, kuharičin nečak, prej brezposelni mehanik, se prelevi v tovarnarja. Čustva so tudi že v polnem razmahu: gospo obožuje notar, kuharico trgovec z igračami, hči in nečak pa se prepirata po gori navedenem nemškem pregovoru. Nato gugalnica spet zaniha in nenadoma so vsi na tleh, vrglo jih je, zagon je bil premočan. Natančneje povedano: milijoni so se razkadili in junaki so brez denarja, bolje, imajo ga samo še toliko, kakor se za srečen konec spodobi. Sledi obvezni objem ljubezenskih parov. Zastor.

Omeniti je še nko, dejal bi, akustično podrobnost. Moška in ženska imena so v igri vsa enaka — Micka in Vaclav. Avtorica jih samo nekoliko varijira socialnemu položaju primerno: gospa Mary, gospodična Anamarija, kuharica Marija — notar Vaclav, mehanik Vena, trgovec Vaclav.

In naposled še scena: kuhinja, salon, kuhinja, salon.

Skelet je tedaj v dejanju, v imenih, v sceni in celo v dialogih zavedno ohranjen in še celo poudarjen. Tu pa tam se prav zaradi te strašne nagote v konstrukciji celo izcimi nedolžna situacijska komika. Pripomniti pa je, da pomeni ta trdovratna doslednost namig za gledalca in ta namig je treba avtorici šteti v dobro. Tako si namreč odločno prepoveduje, da bi ji kdo podtikal visoke ambicije, hkratu pa s svojim neprestanim paralelizmom prijetno ironizira dogajanje na odru. Želi si samo, da bi se sveti publikum ne dolgočasil, da bi igralci ugodno plasirali njene dovtype in da bi se temu početju prijazno nasmehnil gledališki blagajnik. Skratka, igra je urezana na uspeh. In ker ni vsiljiva in si ne prizadeva biti kaj drugega kakor je, ji ta uspeh ne uide.

2

Harmonična in vseskozi prečiščena predstava v Ljubljanski drami me je prepričala, da je Milan Skrbinšek najzanesljivejši režiser v ansamblu. Res, da se njegova osebnost razodeva predvsem v igrilstvu in da njegove režiserske sposobnosti samo nekako potrjujejo ta izraziti igralski nagon — poudariti hočem le, da kažejo njegove režije na preprostost, smotrenost in ubranost — lastnosti, ki so pri nas redke in zato tembolj dragocene. Najsi je tekst še tako vsakdanji, neverjeten in nepomemben, Skrbinšek ga z naivnim, skoraj otroškim veseljem obrne, očedi in temperira, da dobi potrebno jasnost in ubranost — in kar je tu še važnejše — da učinkuje na odru brez kričavosti. Nekdo je pred leti zapisal, da pogrešajo njegove predstave neskajlenega veselja. Površnost tega opazovanja me še danes moti. Če režiser brzda svoje igralce, da mu iz komedije ne uhajajo v burko — in to je ena značilnih Skrbinškovih potez, kar se veselja tiče — mu štejem to voljo do zmernosti le v dobro. Smeha, ki ga igralci pri Skrbinškovih predstavah izzovejo, ne pozabiš — tako je, kakor če vidiš zrelega dedca, ki se dobremu dovtipu o pravem času zasmeje in se ne hahlja venomer brez potrebe. To zrelost kažejo sploh njegove režije. Zmerom slutiš za odrom nevisljivega instruktora, izkušenega teatarskega tovariša, ki v drugih samo budi in krepi komedijantski nagon in jih ne posiljuje s samovoljno ali neteatsko zamisljivo.

Ta blažilni vpliv na igralce smo lahko zasledili pri uprizoritvi »Gugalnice«. Igra sama, dokaj na grobo stesana, skoraj izziva k nezmernosti v marsikaterem pogledu. Vendar pa smeh ni zašel v krohot, dovtipi so neprisiljeno dospeli v parter, prizori so kljub svoji kruti shematičnosti gladko prehajali drug v drugega. In več od te »slikanice« res ne moreš zahtevati. Videli smo solidno teatsko delo, produkt zrelega režiserja.

Igralska stran te predstave je dokaj poučna. Veliko večerov v naši drami zapušča bolj ali manj mučen vtis, ker igralci kljub morebitni dobri volji nekaterim nalogam niso kos. Za primer naj samo pripomnim, da pri nas redko slišiš res dobro govorene verze, še redkeje lahkotno in vendar precizno salonsko konverzacijo. Prizori, kjer je na odru veliko ljudi, so ponavadi še zmerom klasični primeri nereda in ginjlive okornosti. Res, da odgovarjajo za ta nivo do neke mere režiserji, toda navsezadnje so to značilnosti vsega našega igraltva. Morebiti tudi veliko zavisí od znane krilatice dobrodušnih recenzentov, ki tolažijo svoje varovance, češ, kljub vsemu lahko merimo naše predstave z evropskim merilom. Toda to je, brez zamere povedano, samoprevara. »Gugalnice« kajpak z ničimer ni mogoče meriti, ker tekst sam ne prenese nobenih meril. Vendar pa je taka predstava značilna za naš ansambl. Tu so igralci svojim nalogam kos, napor, ki ga taka igra zahteva, je nekako v ravnovesju z močmi, ki jih imajo; bolje, z odrsko izobrazbo in izkušnjo, ki so jo doslej dosegli. Zato tu ni nikakega prenapenjanja, nikakih pomečkanih besed, nič režiserskega posilstva in nobenega mučnega vtisa pri občinstvu. Igra neprisiljeno prehaja na gledalca, potek odrskega dogajanja ohrani svojo stalno, primerno hitrost in nazadnje greš domov in si nekako zadoščen.

Igralci (kuharica — Polonca Juvanova, gospa Mary — Medvedova, Anamarija — Mira Danilova, mehanik — Jan, notar — Lipah, trgovec Železnik itd.) so tedaj svoj uspeh zaslužili.

Filip Kalan.

R A Z N O

VLADIMIR BARTOL V SRBŠČINI

V zadnji številki »Srpskega književnega glasnika« je izšla novela Vladimirja Bartola »*Kantata o zagonetnem vozlu*«, ki jo je prevedel v srbščino Tone Potokar. V isti številki je priobčil prevajalec o V. Bartolu tudi informativno beležko, ki jo prinašamo v prevodu: »V vrsti povojnih slovenskih pisateljev zavzema g. Vladimir Bartol zmerom bolj samosvoje mesto. Že takoj spočetka je naletel na zanimiv odpor v slovenski kulturni javnosti, zlasti med književniki samimi. On sam navaja, v čem je bil njegov prvi karakteristični prestop: 'Jaz nisem pripadal niti enemu obstoječemu svetovnemu nazoru in nobeni politični skupini.' Tudi mu ni bil za vzor nobeden slovenski pisatelj, ampak je pisal, kakor se je zdelo njemu samemu najpravičnejše, često tudi nalašč drugače, kakor so nekateri pričakovali in zahtevali od njega. Njegovo stališče, ki je v večni opoziciji z oficijelnimi krogi v slovenski književnosti, si najbolje lahko pojasnimo z njegovimi življenjskimi podatki. Vladimir Bartol se je rodil v Trstu, l. 1903; po svetovni vojni se je naselil v svobodni domovini. Ko mu je bilo dvaindvajset let, je napravil doktorat na ljubljanski univerzi. Študiral je psihologijo in biologijo. Nekako v tem času je začel tudi pisati. Nekaj let se je boril z raznimi uredniki slovenskih leposlovnih listov, toda brez uspeha. Šele v »Modri ptici« je dobil torišče in dosegel precejšnje priznanje. Po »Modri ptici«, kjer še danes objavlja večino svojih novel in drugih spisov, se je g. Bartol udomačil tudi v drugih slovenskih književnih revijah, tako v »Ljubljanskem Zvonu« in v »Sodobnosti«. Doslej je objavil okrog štirideset novel, ki še niso izšle v knjigi, dramo v treh dejanjih »Lopez« v Založbi Modri ptici l. 1932, ki so jo vprizorili tudi v ljubljanskem gledališču in ki je pred tremi leti dvignila mnogo prahu, ker je pisatelj v njej prikazal

gnile prilike v slovenski književni javnosti in z ostrim sarkazmom ožigosal predstavnike posameznih smeri. O tej drami je pisal tudi »Srpski književni glasnik« (9. števil. 1. okt. 1932. l.). Poleg tega se g. Bartol bavi deloma tudi s kritiko. Njegove najbolj znane zgodbe so: »Izpoved doktorja Forcesina«, »Ljubezen Sergeja Mihajloviča«, »Črni vrage«, »Sonata na pepelnično sredo«, »Al Araf«, kakor tudi »Kantata o zagonetnem vozlu«, ki jo prinaša v tej številki v srbskem prevodu. —ir.

KNJIŽNI TRG V NEMČIJI

Zadnja številka berlinskega literarnega tednika »Das Deutsche Wort« (ki je slabokrven, hitlerjevsko pobarvan, naslednik sijajno urejevanega lista »Die literarische Welt«), prinaša statistiko naklad, ki jih imajo sodobne nemške revije. Te številke dokazujejo, da hitlerjevska revolucija ni dovoljno učinkovala na literaturo. Večino svojih najboljših književnikov so Nemci izgnali v inozemstvo, doma pa so ostali skoro sami povprečneži, ki so bili prej poznani komaj po imenih. Ti ljudje so zdaj čez noč postali slavni, zasedli najuglednejša mesta, polnijo pa tudi strani nemških literarnih revij. Kaj čuda, če se je nemški intelektualac uprl tej poplavi na ta način, da revij noče več brati. Zlasti občutno so padle naklade tistih listov, ki so bili pred Hitlerjem najboljše in najsvobodnejše urejevani. Tako na primer znamenita revija »Neue Rundschau«, ki jo je ustanovil jeseni umrli berlinski založnik S. Fischer. Ta revija je imela, kljub krizi, še ob koncu l. 1932. nekaj čez 8000 naročnikov, med tem ko je l. 1933. ob Hitlerjevem prihodu na oblast padla takoj na 5000 naročnikov; lani pa jih je imela samo še 4200. Svoje pozicije so kolikortoliko obdržali le družinski listi in pa nekateri katoliški in protestantski mesečniki, katerih sotrudniki se niso tako občutno menjali. V splošnem pa mora ves sodobni nemški tisk (tudi tedensko in dnevno časopisje) beležiti občuten padec navzdol. »Das Deutsche Wort« utemeljuje to s tem, da se je nemški bralec odpovedal listom na korist lepi knjigi. Čitatelji, pravi, so opustili revije in so začeli kupovati knjige trajne vrednosti. Koliko je na tem resnice, ni težko uganiti. Skoro vsa nemška založništva in knjigarne se pritožujejo, kako strašno je padel knjižni konzum, zlasti pa konzum najkvalitetnejših knjig. Tega si vsekakor ne moremo razlagati samo z veliko gospodarsko krizo, marveč moramo iskati tudi drugih vzrokov. Marsikaj nam pove lahko tale primer: Božični številki Stuttgartske informativne revije »Die Literatur«, je bilo priloženih nič manj kakor trinajst prospektov različnih založb. Med vsemi številnimi knjigami, ki jih tu ponujajo, prevladuje skoro izključno manjvredna literatura, ki posiljuje nemškega bralca s sentimentalnostjo, s kičem, s teorijami o heroizmu in o nemškem geniju, o nemškem bogu itd. »Heroični optimizem«, »Življenska moč nove generacije«, »mlad Nemeček«, »služba nemški domovini«, »moški severnjaški duh«, »novo poslanstvo germanskih narodov«, »misel o edinosti«, »oznanjevalec nemškega čuta«, »mojstrovina nemške proze«, »tisoč let nemške zgodovine«, »iz zemlje dehteča moč naroda«, »elementarna naša sila« te fraze, ki smo jih prepisali iz nekaterih oglasov, so značilne skoro za vse knjige, ki jih danes protežira, proslavlja in vsiljuje ljudem današnji tisk. S takimi knjigami hoče vzgojiti novega človeka, ki bo veroval v veliko poslanstvo nemštva in v nezmagljivost čiste nemške rase. Kaj čuda, če se baš intelektualci odvrčajo od take literature in (ker je propaganda za boljšo knjigo silno otežkočena), ne kupujejo tudi dobrih knjig. Danes izhaja v Nemčiji skoro polovico manj kvalitetnih knjig, kakor jih je izhajalo še pred tremi leti in tiste, ki izidejo, dosežejo razmeroma zelo majhne naklade.

M. Č.

ALI VESTE

da imajo izredno veliko število literarnih nagrad tudi na Japonskem; tekem za te nagrade se udeležujejo visoke osebnosti ne le iz umetniškega sveta, temveč tudi iz plemiških in političnih krogov. Zadnjič je neko tako nagrado dobil mlad sedemnajstleten poet, Tamotou Ema, in sicer za zbirko pesmi »waka« (»Waka« je posebna, kratka oblika pesmi, metrično in miselno vezana na določena, stroga pravila podobno kakor hai-kai.) A ko je bilo delo natisnjeno, so ugotovili, da je zgolj natančen posnetek neke pesnitve, ki je njen avtor cesar Mutsu-Hito, ustanovitelj modernega Japana. Pri sodni preiskavi, ki so jo mlademu poetu zaradi žaljenja veličanstva naprtili, je žrtev izjavila, da je že dolgo poznal te verze, a ni ni malo vedel, čigavi da bi bili. Prebiral in ponavljal jih je tako dolgo, da se mu je začelo zdeti, da so njegovi in tako jih je predložil za razpisano nagrado. Zdaj mora pa v ječi premišljati o političnih nevarnostih artis poeticae, kar bi mu bilo prav za prav, če pomislimo na dejstvo, da se malo kateremu vladarju na svetu primeri, da bi bilo njegovo poetično delo plagirano, lahko prihranjeno;

da — ko smo že pri literarnih tradicijah kraljevskih rodbin — tako tradicijo zvesto nadaljuje sedanji belgijski kralj Leopold III., ki je sam doktor filozofije. Prireja neprisiljene literarne popoldneve, katerih se udeležujejo tudi nemonarhistično usmerjeni književniki. Navdušeno priznanje za te simpatije je pred nedavnim izrazil kralju znani voditelj evropskega in belgijskega socializma, pisatelj in ideolog Vandervelde, in to ob nekem kraljevem filozofskem predavanju;

da so očetje različnih velikih francoskih književnikov bili ... vojaki. Tako so bili te usode deležni Victor Hugo, Alexandre Dumas, Lamartine in Musset. Od modernih pa Jean Richepin, čigar oče je bil sanitetni major, Eduard Herriot, Paul Verlaine in Arthur Rimbaud, ki so jim bili očetje kapitani francoske armade.

da so decembra praznovali na Danskem 250. obletnico rojstva danskega Moliërea Holberga. Holberg je bil po rodu prav za prav Norvežan, a je živel in pisal na Danskem. Ko je kralj Friderik IV. razpustil dvorno gledališko družino francoskih igralcev, so ti nazadnje dobili dovoljenje, da smejo osnovati dansko gledališče. To so storili na pobudo Holberga, ki je za drugo predstavo tega gledališča napisal politično komedijo. Med leti 1722 in 1740 je Holberg napisal vsega skupaj ena in trideset gledaliških komadov in velja za to po pravici za utemeljitelja danskega narodnega gledališča.

da so v Londonu pred kratkim na javni dražbi prodali prstan velikega pisatelja Josepha Conrada. Prstan je skovan iz zlata in srebra, deloma pozlačen ter ima v sredi v črnem in rdečem poljski grb. Znotraj so vrezane številke in črke natanko takole: »29 Listo pada 1830«. Conrad je prstan podedoval po svojem očetu Apolinarju Korzeniowskem, ki je bil član začasne poljske vlade, ki je na skrivaj pripravljala ponesrečeno vstajo 1863. Vsi zarotniki so nosili take prstane;

da je za letošnjo Nobelovo nagrado izšla zanimiva biografija o Alfredu Nobelu. Napisala sta jo R. Schück in R. Sohlman. Iz nje povzamemo, da je učenjak Nobel govoril šest jezikov in da je vse življenje bohehal sam pri sebi na tem, ali bi se posvetil znanosti ali literaturi. Tik pred smrtjo je končal tragedijo »Nemesis«. Do zdaj je ta biografija izšla v nemščini, angleščini in seveda v švedščini, pripravlja se pa tudi francoska izdaja.

da so nekateri pariški listi (»Figaro«, »Le Temps«) po vzoru »Les Nouvelles Littéraires« začeli priobčevati križanke, ki so pri njih vse besede v tej ali oni zvezi z literaturo;

da je...

Nabral Mirko Javornik.

Pozor!

Reviji so priložene položnice. Cenjene naročnike prosimo, da nam nakažejo naročnino za mesec februar. Pri tej priliki naj znova poudarimo, da je izhajanje naših publikacij odvisno v gmotnem pogledu izključno od tega, kako plačujejo naročniki svoje letne oziroma mesečne prispevke. Vsaka zamuda na naročnini nam povzroča težave, poleg tega pa nam praksa kaže, da se naročnik, ki je nekaj mesecev v zaostanku z naročnino, potem zelo težko odloči za celotno nakazilo. Slediti morajo seveda opomini ali celo še druge neprijetnosti, ki niso ljubi nam in gotovo ne tudi naročniku. Geslo vsakogar naj bi bilo, da nakaže naročnino vsaj redno za vsak mesec sproti, če že ne za celo leto ali za nekaj mesecev naprej.

DEKALOG MODRE PTICE

(Preberite natančno)

1. Poslovno leto Založbe Modre ptice se prične vsako leto s 1. decembrom in se konča s 30. novembrom prihodnjega leta. Zato izide prva številka revije in prva knjiga že v decembru, zadnja (dvanajsta) številka revije pa v novembru prihodnjega leta. Knjige izhajajo zaporedno, vsake tri mesece ena. Prva v decembru, druga v marcu, tretja v juniju, četrta v septembru.

2. Naročnina znaša za vse leto:

za knjige vezane v mehko	Din 180'—,
za knjige vezane v platno	Din 240'—,
za knjige vezane v polusnje	Din 300'—.

Naročnina se lahko plačuje tudi polletno, četrletno ali mesečno v enakih obrokih. Poleg te naročnine plača naročnik še enkratno pristopnino Din 10'— in sicer ob pristopu.

3. Kdor se ne naroči na vse štiri knjige, ne prejema mesečne revije in plača naročene knjige po knjigotrških cenah, to je najmanj 25% dražje.

4. Kdor je reden naročnik Modre ptice, ima pravico, da dobi na vsako knjigo, ki jo naroči pri nas in ki je izšla v Založbi Modri ptici, po naročniški ceni, to je 25% ceneje, kakor v knjigotrstvu.

5. Naročnino je treba plačevati zmerom vsaj vsak mesec sproti. Še boljše pa je, če je naročnina plačana vsaj za tri mesece naprej. Kdor ne plačuje naročnine redno, ga opominjamo in mu zaračunamo stroške za opomine. Kdor se tudi opominom ne odzove, mu ustavimo nadaljnje pošiljanje publikacij in izterjamo ves znesek, ki bi ga moral naročnik do konca leta še plačati, po pravnem zastopniku in mu nato pošljemo še tiste publikacije, ki smo mu jih zaradi nerednega plačevanja ustavili. Pripominjamo pa, da so nam opomini in sploh vsako izterjavanje izredno neljubi, ker nas ovirajo pri poslovanju. Zato prosimo naročnike, da redno plačujejo naročnino, za kar jim bomo resnično hvaležni.

6. Kdor se naroči na Modro ptico, ne more tega naročila med letom več preklicati, marveč je dolžan, da poravna celoletno naročnino.

7. Kdor bi v prihodnjem letu (1935./1936.) ne želel biti več naročnik, nam mora javiti svoj odstop najkasneje do 1. oktobra 1935. Takrat gredo namreč publikacije za novo poslovno leto v tisk in se na poznejše odpovedi ne bi mogli več ozirati.

8. Založba si pridržuje pravico, da v slučaju potrebe ali morebitnih nepremostljivih ovir zamenja eno izmed najavljenih knjig z drugo, ki pa mora biti literarno tudi dobra in pomembna.

9. Naši naročniki si lahko povečajo svojo knjižnico s pridobivanjem novih naročnikov. Razpisane so vedno bogate nagrade.

10. Cenjene naročnike prosimo, da nas o vsem, s čimer morda niso zadovoljni, obveste in da nam vedno javljajo svoje želje in nasvete. Zmerom smo pripravljeni upoštevati, kar je v korist celoti, pa tudi ustreči vsakemu posamezniku, če nam je to mogoče.

Založba Modra ptica v Ljubljani

LYTTON STRACHEY

KRALJICA VIKTORIJA

BIOGRAFIJA

Poslovenil Oton Župančič

Ta biografija izide kot druga letošnja redna knjiga za naše naročnike v začetku marca. Knjiga bo zelo lepo opremljena in bo vsebovala tudi lepo število slik kraljice Viktorije in njenih sodobnikov — politikov, ki so tedaj vodili usodo Anglije in tudi skoro vsega ostalega sveta

Pridobivajte novih naročnikov!

Nedvomno imate nekaj znancev in prijateljev, ki jim morda celo posojate svoje, pri nas naročene knjige. Razložite jim, da take knjige lahko izhajajo samo pod pogojem, ako je veliko ljudi nanje naročenih.

Povejte jim, da so to knjige, ki bodo trajno ohranile svojo vrednost, ki jih bodo s pridom prebirali še zanamci in da zato ni škoda par kovačev, ki jih morajo zanje vsak mesec odposlati!

Razložite jim, da tako obsežne knjige pri nas le redko ponovno izidejo in da bodo zato potem, ko poidejo te izdaje, velika redkost.

Poudarite, da prejemajo naročniki poleg knjig tudi leposlovno revijo, ki nudi veliko zabave in duhovne koristi in ki jih informira o vseh sodobnih aktualnih problemih.

Pridobite jih tako za naše naročnike; storili boste s tem veliko uslugo nam, a tudi sebi, kajti čim več bo naročnikov, tem bogatejše bodo naše knjige.

Poleg tega pa Vam nudimo za vsakega novega naročnika lepo knjižno nagrado. Torej še enkrat: pridobivajte novih naročnikov.

Nagrade so sledeče:

Kdor pridobi enega naročnika, prejme lahko eno izmed sledečih knjig:

- * Knut Hamsun / *BLAGOSLOV ZEMLJE*, roman v mehko vez.
- * Knut Hamsun / *POTEPUHI*, roman, v mehko vez.
- * Walter Scott / *IVANHOE*, roman v mehko vez.
- * Fülöp Miller / *SVETI SATAN*, biografija, mehko vez.
- * Sinclair Lewis / *ARROWSMITH*, v mehko vez.
- * John Galsworthy / *SAGA O FORSYTH I. del*, v mehko vez.
- * John Galsworthy / *SAGA O FORSYTH II. del*, v mehko vez.
- * John Galsworthy / *SAGA O FORSYTH III. del*, v mehko vez.
- * Blasco Ibañez / *KRVAVE ARENE*, roman, v mehko vez.
- * Prosper Mérimée / *ŠENTJERNEJSKA NOČ*, roman, v mehko vez.
- * Liam O'Flaherty / *NOČ PO IZDAJI*, roman, v mehko vez.
- * Jack London / *DOLINA MESECA*, roman, v mehko vez.
- * Emil Ludwig / *NAPOLEON*, roman, v mehko vez.
- * Sigrid Undset / *JENNY*, roman, v mehko vez.
- Alojzij Gradnik / *SVETLE SAMOTE*, izbor pesmi, v platno vez.
- Jiřy Wolker / *PRAVLJICE*, v platno vez.

Vladimir Bartol / LOPEZ, drama, v platno vez.
 Knut Hamsun / GLAD, roman, v platno vez.
 P. Ripson / MARSOVE SKRIVNOSTI, roman, v platno vez.
 Clara Viebig / BABJA VAS, roman, v platno vez.
 Al Jennings / PESNIK IN BANDIT, roman, v platno vez.
 H. R. Bernorff / VOHUNI, biografije, v platno vez.
 L. N. Tolstoj / IZPOVED, v platno vez.
 R. Kipling / KNJIGA O DŽUNGLI, vezano.
 Ivan Cankar / MOJE ŽIVLJENJE, vezano.
 Ivan Cankar / GREŠNIK LENART, vezano.
 Anatol France / KUHINJA PRI KRALJICI GOSJI NOŽICI, v pl. vez.
 Chesterton / ČETRTEK, roman, vezano.
 W. Shakespeare / OTHELLO, tragedija, vezano.
 Shakespeare / SEN KRESNE NOČI, komedija, vezano.
 Shakespeare / MACBETH, tragedija, vezano.
 F. M. Dostojevskij / IDIJOT, roman v štirih delih v platno vez. —
 (Za enega naročnika pošljemo dva dela.)
 Mihael Arcibašev / SANIN, roman, v platno vez.

Kdor pridobi dva naročnika, si lahko izbere eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig vez. v platno, ali pa dve izmed gori naštetih knjig.

Kdor pridobi tri naročnike, si lahko izbere eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig vez. v polusnje, ali pa tri izmed gori naštetih knjig.

Kdor pridobi še več naročnikov, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj označenih knjig.

Ako pridobite enega naročnika,
 Vam vežemo revijo Modro ptico
 brezplačno

Ali ste že poslali revijo v vezavo?

Tudi vezava lanskega letnika revije Modre ptice je zelo okusna. Pošljite nam čimprej vse številke lanskega letnika, ki jih bomo oddali takoj v knjigoveznico. Ko bo revija vezana, jo bomo poslali nazaj naročniku. Vezava stane Din 30.—, s poštnino Din 35.—. Kdor želi, lahko pošlje tudi prejšnje letnike v vezavo. Cena je ista kakor za lanski letnik.

Salda-konte, štrace, journala,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.

nudi po izredno ugodnih cenah

Knjigoveznica Jugoslovanske tiskarne

**v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje**

KDO VARČUJE
SIVIH LAS SE
OBVARUJE

Za vse naše
vloge in obveze
jamči
z vsem premoženjem
in vso davčno močjo

**Dravska
banovina**

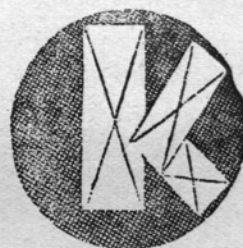
HRANILNICA
DRAVSKE
BANOVINE
LJUBLJANA
MARIBOR
CELJE

KLIŠEJE

vseh vrst po foto-
grafijah ali risbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidneje

KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13

„KUVERTA“ D-7.
0-7
LJUBLJANA
Karlovska c. 2 Votarski pot 1

TVORNICA KUVERT IN
KONFEKCIJA PAPIRJA